ministrare peste infectis Baptismum & Pœnitentiam. Id tamen possunt per alium idoneum ob majorem utilitatem parochiæ, ut ipsi sani prodesse possint, & erga illos officio pastoris fungi. Idem dic de superioribus regularium.

15. Denique omnium bonorum operum ac virtutum exempla præbere, ex Conc. Trid. supr. & ex epist. ad Tit. 2. *In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum*. Et ex 1. ad Tim. 4. *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate*. Quo virtutis amorem & vitii odium ac fugam suis efficacius ingenerent, scientes, quod pro animabus illorum rationem sint reddituri, *ad Hebr.* 13. Igitur vitam suam ita instituant, ut quod verbis populum docent, ipsi opere confirment, ac veluti imagine ostendant *forma facti gregis ex animo*.

Sed quantum temporis absentiæ sine caussa justa ad mortale sufficit?

Resp. Cabassutius l. 5. jur. can. c. 1. docet absentiam 15. dierum intra annum non esse mortalem, modo relinquatur idoneus substitutus. Sed num pauciores sufficiant, alii viderint. Possunt autem parochi ob certas caussas justas & necessarias, sed prius (ut statuit Conc. Trid.) per Episcopum cognitas & probatas, abesse sine culpa, relicto Vicario idoneo ab Episcopo approbato.

✠ Ad obligationes clericorum spectat const. 29. quæ incipit, *Universalis Ecclesiæ cura*, in qua sub pœna excommunicationis, & nullitatis contractus prohibentur alienationes fructuum Beneficiorum (e) *sub nomine cedendi commodum, seu utilitatem percipiendi fructum eorumdem beneficiorum, quos alteri quoad vixerint vendunt, recepta pecunia ad eam summam, & quantitatem, quam ipsi, habita ratione eorum ætatis, & corporis valetudinis, durante vita, consequi potuissent*. (1) ✠

CA-

(*) Quanquam ex canon. *Bona* 12. *q.* 2. jus sit Episcopo molienti novum Monasterium in sua Ecclesia, donandi illi quinquagesimam partem redituum Ecclesiæ suæ; cum tamen Episcopi in sua consecratione jurent se non alienaturos possessiones ad mensam suam pertinentes; hinc optime intulit Sac. Congreg. interdictam esse Episcopo hanc, & aliam quamcumque alienationem. Lambertinus *de Syn. Diœcef. l.* 7. *c.* 72. *par.* 12.

(1) *Ad declaranda, & confirmanda, quæ de* Episcoporum *officiis in hac postrema q.* 7. *ab Auctore dicta sunt, superfluum est ex opere* de Syn. *Bened. XIV. testimonia proferre vel indigitare, cum integrum illud opus destinatum sit Episcopo cumulate instruendo, ac formando. Præclare itidem eadem officia Episcopalia prosecutus est Pontifex sapientissimus in alio opere* de Servorum Dei Beatificatione (*L* 4. *c.* 34. *per tot.*) *ubi differendo* de iis, quæ in caussis Servorum Dei, qui Episcopi fuerunt, advertenda sunt post adeptam Episcopatus dignitatem, *absolutissimi Episcopi ideam exhibet. Huc pertinet gravissima D. N. Clem. XIII. Epistola Encyclica*. A quo die, 14. *Sept.* 1758. *quæ legi potest simul cum aliis ejusdem SS. Patris Epistolis, & Constitutionibus in Appendice adjecta tom.* VIII. *Bibliothecæ Canonicæ P. Lucii Ferraris. De Parochorum autem officiis multa pariter adinvenire est tum in opere* de Syn. *atque* in Eccles. instit. *Bened. XIV. tum in præaudata Clementina Epistola. Quod spectat speciatim ad Clericos, & Optimates sacros hujus Romanæ Curiæ, singuli, quænam ab ipsi agenda, vel omittenda sint, deprehendent sine fuco & calamistris exposita in aureis* 5. *libris S. Bernardi* de Consideratione ad Eugenium, *qui suxta nuperrimam editionem Romanam habentur illustrati præclaris animadversionibus Joan. Sciandæ Ab. Cisterc. Atque hic D. O. M. favente, ad finem ventum est illarum Notarum, quas gratia Clericorum promisi* (in *Nota* 1. *ad q.* 1. *tract.* de Benef. Eccles.) *nec conscripturum*.

Porro autem, cum sæculares Clerici, & Religiosi simul emineant conditione, ac dignitate spirituali, atque in excolenda vinea Domini mutuas sibi operas præstare debeant, juxta doctrinam S. Bonaventuræ mox referendam, idcirco rectissime Auctor obligationibus Clericorum Sæcularium obligationes subnectit Religiosorum. De his multa sparsim Benedict. XIV. in opere de Syn. *Fagnanus, ceterique Juris Pontificii interpretes in* Commentariis *præsertim ad varios titulos lib.* 1. *Decretal. Inter Auctores vero, qui integros tractatus de iisdem edidere, veniunt potissimum Franciscus Suarez in eximio opere de* Virtute Religionis (*tom.* 3. *&* 4.) *Card. Joan. de Lugo in opere de* Justitia & Jure (*tom.* 1. *disput.* 3. *sect.* 4. *& seq.*) *Emanuel Rodericus* (*in op.* Quæstionum Regularium, & Canonicorum) *Joan. Bapt. de Lezana* (in Summa Quæstionum Regularium) *Franciscus Rotarius* (in Theol. Mor. Regularium) *Fulgentius Cuniliati* (*Tract.* 16. de Statu Religioso) *& alii plures. Doctrina Seraphici Magistri adversus ofores Mendicantium Ordinum Religioforum scribentis* (*in Opusc.* Determinationum QQ. circa reg. S. Franc. *q.* 2. *in opusc.* Quare FF. Minor. prædicent &c. *paullo post init.*) *hæc est*: Sedes Apostolica, quæ immediate curam Ecclesiæ habet, & a qua ceteri Ecclesiarum Pastores, tam majores quam minores, gubernandi suscipiunt auctoritatem, videns in his novissimis temporibus, juxta Apostolum instare tempora periculosa, & laxatis Evangelicæ prædicationis retibus in capturam, tantos influxisse pisces hominum de fidei professione, quod rete fidei scinditur, messem fidelium multam, & operarios idoneos paucos .... vocavit nos in adjutorium tam Cleri, quam Populi, ut per officium prædicationis, & confessionis subveniamus animabus, & onus Pastorum sublevando alleviemus; sicut Petrus, & ejus socii Luc. 5. non valentes soli rete piscium ad litus trahere præ multitudine, annuerant Jacobo, & Joanni sociis suis in alia navi, quæ signat religionem, ut venirent, & adjuvarent eos, ne vel ipsi mergerentur, vel pisces capti perirent. *Quæ cum ita se habeant, oremus Dominum ac Patrem messis, ut ab utroque fœderato Clero Christiano procul abigat perversum illum spiritum, quo olim Joannis Præcursoris Discipuli* (*Joan. c.* 3. *v.* 26.) *agitabantur*.

CAPUT II.

De statu & obligationibus Religiosorum.

Quæst. I. *Quid est status Religiosus?*

Resp. Est stabile vitæ institutum, ab Ecclesia approbatum, & tendens ad perfectionem christianam per tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ.

Ad ejus essentiam tria requiruntur. 1. Tria illa vota, quæ substantialia vocantur, eaque perpetua de se & ex parte voventis. Nam Religio est stabilis quædam forma vitæ perducens ad perfectionem caritatis per primaria Christi consilia, quibus removentur præcipua impedimenta, & homo se suaque omnia consecrat Deo in perpetuum holocaustum. Non necesse est tamen, ut sint sollemnia: nam qui in Societate Jesu vota simplicia emittunt, sunt vere Religiosi, ut definit Gregor. XIII. Bulla *Ascendente Domino*: quia per vota simplicia potest fieri traditio irrevocabilis ex parte voventis in perpetuum Dei obsequium; nam sufficit ut quis constituatur in statu Religioso. Nam ad statum proprie dictum non requiritur immutabilitas omni modo, sed satis est quod Religiosus se ipsum votorum vinculis liberare nequeat, ut patet in servo, qui recte dicitur esse in statu servitutis, quamvis possit a Domino manumitti. Hinc vota Religionis alia sunt simplicia, quæ fiunt sine sollemnitate; alia sollemnia, quæ fiunt cum certa sollemnitate ab Ecclesia instituta. Quæ sollemnitas juxta multos in eo consistit, ut vota emittantur sub certa regula a Sede Apostolica approbata, juxta ritum substantialem in eadem regula præscriptum, cum traditione & acceptatione ex utraque parte perpetuis, & via ordinaria indissolubilibus. 2. Approbatio Ecclesiæ: quia ordo religiosus est status supernaturalis distinctus a communi statu Christianorum, & sacra quædam communitas, in qua debet esse spiritualis jurisdictio in utroque foro. Hæc reservata est Papæ in Conc. Later. & Lugd. 3. Traditio facta superiori ut ministro Dei illam acceptanti, qua vovens se totum Deo in Religione dedicat, & Religioni propter Deum tradit irrevocabiliter ex parte sua.

Quæst. II. *Quænam requiruntur ad valorem professionis Religiosæ?*

Resp. Sequentia, 1. Certa ætas, quæ ex Concil. Trid. sess. 25. c. 15. est annus 16. completus. 2. Ut non fiat nisi post annum integrum & continuum probationis, ibid. Dico, *continuum*, ita ut si novitius, vel die uno, Religionem deseruit, reversus debeat rursus integrum annum probationis conficere, ut valide profiteatur. Immo duarum horarum interruptione reddi novitiatum nullum resolvit Sac. Congr., teste Fagnano, ad *c. Ad nostram*, de regul. Nam ex canonistis dum in aliquo decreto requiritur aliquod tempus, illud debet esse continuum. 3. Ut non fiat cum vinculo matrimonii consummati, aut sine consensu conjugis, ex c. 3. & 2. 12. *de confecr. conjug.* 4. Ut profitens nullum habeat impedimentum in illo ordine essentiale, quia per illud redditur inhabilis ad professionem hujus Religionis, nec ejus traditio vere fœneratur. 5. Emissio trium votorum substantialium spontanea, non fraude nec metu injusto extorta, quæ sui ipsius traditionem complectitur. 6. Acceptatio traditionis factæ nomine Dei & Religionis ab habente potestatem illum incorporandi tali Religioni, c. 15. *de regular.* Nam professio fit ad modum contractus oneros. utrinque obligatorii, quo professus fidem suam adstringit Deo, traditque se Religioni propter Deum, & Religio ipsa obligatur ad eum tamquam membrum suum tractandum, alendum, curandum, gubernandum, retinendum secundum Religionis institutum. Ergo requiritur ut juxta cuiusque Religionis decretum, habeat potestatem & voluntatem admittendi nomine Religionis, & obligandi Religionem.

Eadem requiruntur, ut vota simplicia Societatis nostræ sint valida. Nam per illa quis verus Religiosus efficitur, & non soli Deo, sed etiam Societati obligatur tradens se illi; & Societas quoque obligatur ad ipsum alendum, gubernandum, immo & retinendum, nisi justa causa illius dimittendi subsit, ut constat ex suis constit. & Bullis SS. Pontificum.

Obs. 1. Professio fieri potest vel expresse, vel tacite. Expresse fit, cum quis utitur formula promissionis, quæ voluntatem se Deo & Religioni obstringendi ac tradendi explicet. Tacite fit tripliciter, 1. Cum quis exacto probationis tempore defert per triduum habitum professorum, ubi is aliquo signo distinctus est, cap. 3. *de regul. in* 6. 2. Si tali habitu suscepto faciat aliquod opus professis proprium, ut si in Capitulo suffragium dederit, c. 4. *de reg.* 3. Si ex ea Religione, ubi novitii & professi eumdem habitum habent, deferas habitum per totum annum sequentem tempus novitiorum, eo expleto censeris professus, c. 2. *de regul. in* 6. *& Clemens* 2. *de regul.* Debent autem hæc fieri animo profitendi, & consentiente illo, cujus est admittere ad Religionem.

2. Ex Conc. Trid. sess. 25. c. 29. qui emisit professionem nullam propter vim ac metum, vel defectum ætatis, aut quid simile, potest reclamare intra quinquennium a die professionis, caussas nullitatis deducendo coram superiore & Ordinario, retento semper habitu. Sed post quinquennium non debet audiri.

3. Ut professio, quæ nulla fuit ab initio, valida fiat, necesse est ut ipse sciens esse nullam, postearatam habeat, vel certe apud se ita statuat: Velo illam esse validam, etiamsi forte ob aliquam caussam ab initio valida non fuisset. Non enim satis est eam ratificare, ex eo quod putetur ab initio fuisse valida: quia hæc ratificatio ex errore proficiscitur, unde non est voluntaria, cum incogniti nulla sit voluntas; & ignorans nullitatem votorum non censetur contraxisse novam obligationem diversam a priore.

4. Ex communi sententia, cetera vota simplicia extinguuntur per professionem, saltem si profitens velit commutare, c. 4. *de voto*, quia talis commutatio est evidenter in melius: nam (ut ait S. Thom. 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. *ad* 1.) *Omnia alia vota sunt quorumdam particularium operum; sed per religionem homo totam vitam suam Dei obsequio deputat*. Sed controvertitur an ad hanc commutationem requiritur, ut profitens illam intendat, necne? Quare Suarez consulit, ut profitens admoneatur de hujusmodi commutatione facienda.

5. Professus obligatur ad tendendum ad perfectionem, nam ex vi suæ professionis tenetur velle statum suum servare, & secundum illum vivere. *Ille qui statum Religionis assumit non tenetur habere perfectam caritatem, sed tenetur ad hoc tendere*

& operam dare, ut habeat caritatem perfectam, ait S. Th. 2. 2. q. 186. art. 2. & est communis sententia. Religiosus enim status est essentialiter status perfectionis acquirendæ; & quisque tenetur omnia statui suo essentialia velle servare, & secundum illam vivere.

Quæst. III. *An Papa potest dispensare in votis sollemnibus ex gravi causa?*

Resp. Affirmat. *Ita communis sententia*. Quia 1. Sollemnitas votorum est ex solo jure ecclesiastico, ut constat ex cap. unic. *de voto in 6.* & ex constit. Greg. XIII. *Ascendente Domino*. Ergo potest eadem auctoritate tolli. Ergo Papa potest in votis sollemnibus dispensare, perinde ac in simplicibus. 2. SS. Pontifices sæpe in iis votis dispensarunt, ut cum Ramiro Rege Aragoniæ, Casimiro I. Rege Poloniæ Religiosis professis, & aliis apud Cajet. Azor. & alios. Nec obstat c. 6. *de statu Monach.* ubi Innoc. III. dicit: *Abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis adeo est annexa regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere*. Quia solum vult fine abdicatione & castitate statum religiosum non posse consistere, etiam cum licentia Papæ: ac proinde papam non posse dispensare cum Monacho manente in statu Religiosi professi. At de plenitudine potestatis potest aliquem extrahere ex illo statu, ad contrahendum matrimonium ob gravem causam, v. gr. ut religio & pax in regno firmentur.

Quæst. IV. *An Religiosi sunt capaces dominii rerum temporalium?*

Resp. 1. Religiosi non sollemniter professi possunt in particulari habere dominium bonorum temporalium, licet non possint de illis pro libito disponere, nec iis uti sine licentia superioris. Constat ex constit. Greg. XIII. *Ascendente Domino*, sic statuente de iis, qui post probationis biennium vota simplicia emiserunt in Societate Jesu. Quare non est de essentia paupertatis religiosæ, ut privet dominio, sed solum ut privet potestate utendi & disponendi pro libito & sine licentia superioris, & ut illo volente obliget ad abdicandum suarum rerum dominium. Enimvero dominium, cujus usus ita impeditus est ac dependens, & alienatio sic obstricta & debita parvi momenti est tuneque non plus habes in temporalibus rebus potestatis, quæ exerceri possit ad libitum, quam is qui caret dominio.

Resp. 2. Religiosi sollemniter professi possunt habere in communi dominium bonorum temporalium, ita ut illud sit penes communitatem, ex Conc. Trident. sess. 25. c. 3. quia neque ex ordinatione Ecclesiæ, neque ex intentione voventium communitas Religiosa sit incapax dominii; & aliunde intentio fidelium bona Religiosis donantium est transferre illorum dominium in communitatem religiosam. Hæc tamen non habet dominium illorum absolutum ac liberum, sed ligatum ac restrictum ad congruam sustentationem Religiosorum, & pios usus; ita ut non possint in usus profanos impendi sine injustitia. Nam hæc bona sunt Deo dicata, & donata solum ad pios usus; eademque est ratio illorum ac aliorum bonorum ecclesiasticorum. Porro bona Religiosorum immobilia, & mobilia pretiosa, quæ servari possunt, alienari nequeunt, nisi in commodum Religionis, nam sic a jure statutum est; hæcque est intentio donantium, ut Religio perseverare possit.

Resp. 3. Religiosi sollemniter professi sunt in particulari incapaces omnis dominii, proprietatis, & similis juris bonorum temporalium, sive mobilium, sive immobilium. *Est communis sententia, & certa*, inquit Lessius. Nam Ecclesia hanc incapacitatem annexuit sollemni voto paupertatis, sicut & incapacitatem matrimonii sollemni voto castitatis. Item in nostra societate coadjutores formati sunt incapaces omnis dominii, nisi a societate legitime dimittantur. Quia Ecclesia hanc incapacitatem annexuit illorum votis, licet tantum publicis, non sollemnibus. At Religiosi professi retinent dominium famæ, & jura mere spiritualia; nam his non renuntiant, & Ecclesia eorum voto annexuit incapacitatem dominii rerum dumtaxat temporalium.

Resp. 4. Religiosi professi beneficiarii, ut Abates, Priores, & similes habentes beneficia regularia vel sæcularia, habent jus administrandi, dispensandi fructus sui beneficii, tum ad congruam sustentationem, tum ad causas pias; quia id eis a jure & consuetudine concessum est. At nihil possunt impendere in usus profanos, vel consanguineis non indigentibus donare: aliqui peccant contra justitiam, & accipientes tenentur ad restitutionem. Quia istorum bonorum non sunt domini, sed solum administratores & dispensatores, habentes tantum jus & facultatem impendendi illa bona secundum præscriptum Canonum ac Religionis, & intentionem eorum, qui ea Religioni vel Ecclesiæ donarunt. Immo etiam peccant contra votum paupertatis, disponendo de re temporali sine licentia legitima.

Quæst. V. *Ad quid obligatur Religiosus ex vi voti paupertatis?*

Resp. Ex communi sententia tenetur, 1. Nullam rem temporalem pretio æstimabilem sine licentia superioris accipere, retinere, absumere, destruere, permutare, commodare, alienare, donare, aut ea uti. Nihil enim pretio æstimabile potest habere & tractare, ut proprium, id est propria voluntate ac auctoritate, seu proprio arbitratu ac nomine; & sine dependentia ac licentia superioris. Nam per votum paupertatis, etiam simplex, quod fit in Societate Jesu post biennium probationis, homo privatur potestate utendi & disponendi sine licentia superioris de quavis re temporali, & usu ullo dominii libero ac independente, quamvis retineat dominium, sed restrictum & dependens a Superiore, etiam quoad retentionem, & cum obligatione illud relinquendi ad nutum Superioris. Per sollemne vero Religiosus privatur insuper omni dominio etiam radicali, proprietate, & simili jure rerum temporalium. Constat ex sensu ac usu Ecclesiæ, & cap. *Non dicatis*, 22. q. 1. ex S. August. epist. 109. ubi ait: *Non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia ... Quod si aliqua* (monialis) *rem sibi collatam celaverit, furti judicio condemnetur*. Ex c. 6. *de statu monachor.* ubi Innoc. III. ait: *Prohibemus districte in virtute obedientiæ, sub obtestatione divini judicii, ne quis monachorum proprium aliquo modo possideat &c. Unde si quidquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abati vel Priori assignetur .... Nec æstimet Abas quod super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare: quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere*. Et ex Concil. Trid. sess.

25. c. 1. *Nemini Regularium tam vivorum, quam mulierum liceat bona immobilia vel mobilia quovis modo ab eis acquisita tamquam propria, aut etiam nomine conventus possidere, vel tenere; sed statim ea superiori tradantur, conventuique incorporentur*. Immo juxta Navarrum, & Suarez, votum illud obligat ad non desiderandum habere aliquid proprium & ut suum, ex cap. *Voventibus* 27. q. 1. ibi: *Voventibus virginitatem non solum nubere, sed etiam velle damnabile est*.

Hinc ex communi sententia Religiosus, sive sollemniter professus sive non, peccat si quid seu domi, seu foris sine superioris licentia expressa, vel implicita aut tacita, aut in necessitate prudenter præsumpta accipiat, possideat, retineat, destruat, commodet, commutet, absumat, donet, alienet, aut aliqua re utatur. Nam ista omnia sunt actus proprietarii, cum fiant proprio arbitratu ac auctoritate, & sine licentia superioris. Omnis autem actus professoris proprietarii est Religioso illicitus: nam per votum paupertatis abdicat se potestate possidendi aliquid ut proprium & sine dependentia ac licentia. Immo ista non solum sunt sacrilega contra votum, sed etiam furta contra justitiam, ut notat Suarez: nam cum res fit communitatis, committitur furtum usurpando rem alienam, vel ejus usum, invito domino, seu administratore ac possessore, qui est loco domini, nempe Religione, quæ habet dominium, vel saltem administrationem & possessionem bonorum illorum. Idque etiamsi res illa Religioso ab externis donata sit; quia hoc ipso quod ab illo accepitur, acquiritur communitati: nam ratione voti & traditionis suæ ac pacti cum Religione quidquid acquirit Religiosus, acquirit Religioni, ut constat ex variis juribus, ex consensu Doctorum, & ex praxi ac sensu Ecclesiæ. *Furtum est privata possessio... Societatis enim expilatio est rei cujuscumque & undecumque in privatum usum revocatio*: ait S. Basil. in constit. mon. c. 34. Quare omnis alienatio, donatio &c. sic facta, est irrita & restitutioni obnoxia. Unde nec licet Religioso rem acceptam reddere donatori, quia id esset alienare quod acquisitum est Religioni. Neque enim bona Religionis dicuntur communia in eo sensu, quod Religiosus quilibet possit pro libitu ea in suum usum accipere, cum e contra sic potius essent cuilibet furanti propria; sed in hoc solo sensu dicuntur & sunt communia, quod sint communitatis, cujus superior possit ea singulis juxta cujusque necessitatem ad usum concedere.

Nostri vero, qui vota tantum simplicia emisere, peccant mortaliter, si de rebus, quarum habent dominium, disponant, vel utantur in quantitate notabili sine licentia superioris. Nam licet possint retinere & acquirere dominium radicale bonorum temporalium, fant tamen privati jure actuali de illis disponendi suo arbitratu, & sine licentia superioris. Sed controvertitur, an dispositio sine licentia superioris facta sit quoque invalida.

Porro ii non habent dominium, nisi bonorum quæ in sæculo possidebant, vel quæ postea ex successione necessaria & ab intestato, vel forte etiam ex libera parentum dispositione obveniunt, quæque ad eorum patrimonium pertinere videntur. Unde aliæ res, quas aliunde, aut ab amicis, vel industria acquirunt, hoc ipso fiunt Societatis, ideoque harum dispositio sine licentia facta, est certo invalida. Quia intentio Societatis aut superiorum licentia acceptandi concedentium non est, ut hujusmodi rerum dominium acquirant.

Item Religiosus sæpius quid leve sine licentia recipiens, absumens, vel impendens, vel destruens ex bonis communitatis, vel aliunde datis, etsi sine animo iterandi & attingendi quantitatem notabilem, peccat tamen mortaliter, quando scienter pervenit ad quantitatem sufficientem ad mortale furtum sic factum. Nam est eadem ratio ac de furtis minutis, ut docet Sanchez, & ultima acceptione complet quantitatem notabilem furti & proprietatis. Quod verum est, licet ista sint esculenta, vel poculenta domus, nam hæc sunt pretio æstimabilia, & Superior debet esse circa illas acceptiones graviter invitus: tum quoad modum, cum repugnet disciplinæ religiosæ & subordinationi debitæ; tum etiam quoad substantiam, cum repugnent mortificationi, & foveant sensualitatem, quæ est magnum impedimentum perfectionis. In his tamen ad mortale requiritur eadem quantitas, quæ in esculentis & poculentis respectu famulorum ad furtum mortale. Idque certum omnino censendum est, saltem si ista sine rationabili necessitate sumantur.

Hinc etiam peccat contra votum paupertatis Religiosus, qui a sæculari invitatus, manducat aut bibit sine licentia superioris. Nam comestio & potatio, ex communi hominum sensu, est usus activus facti rei temporalis in proprium commodum, & pretio æstimabilis, qui proinde per votum paupertatis illicitus est sine consensu superioris, sicut comestio & potatio rei sine consensu domini est injusta: & Religioso non licet uti ulla re temporali pretio æstimabili sine licentia superioris. Nam quæ etiam rem pretio æstimabilem accipit suo arbitratu & sine licentia, jam aliquid pretio æstimabile accipit propria voluntate ac auctoritate, & sine licentia superioris, ac proinde quoad aliquid pretio æstimabile se gerit ut dominus. *Ita Suarez, & alii*. Nec obstat, inquit *la Croix*, quod Religiosus non peccat admittendo suffitum pretiosum sibi factum ab externo, nam in hoc habet se mere passive, & externus ipse hunc suffitum vere consumit in gratiam Religiosi: at Religiosus comedendo aut bibendo ipsemet consumit, & active se habet; nam cibum vel potum illum accipit in suum usum, sibi applicat, & sumit in alimentum. Illing. addit contrariam opinionem fuisse a R.P. Vitelesco Præposito Generali Societatis prohibitam tamquam non consentaneam paupertati, quam Societas profitetur, neque a Professoribus nostris docendam, neque ulli re ipsa exercendam. Porro usus rei, quæ uno usu consumitur, ut alimentum, tanti æstimatur quanti res ipsa, quia tunc tota res accipitur, ut notat Suarez.

2. Tenetur esse animo paratus exui rerum sibi permissarum possessione & usu, omni momento, quo superior voluerit. Nihil enim potest retinere, nisi cum dependentia continua a voluntate superioris: nam quod auferri non potest, habetur ut proprium.

Hinc peccat contra votum, qui rem cum licentia acceptam abicundit, ne superior eam auferat, repetat, vel licentiam datam revocet. Item qui murmure, querelis superiorem impedit ne rem concessam repetat, vel dum superior aliqua ei aufert, conqueritur tamquam de injuria. Nam ista omnia sunt actus sibi usurpantis usum independentem ac irrevo-

revocabilem, cujus est incapax per votum paupertatis. Quippe non potest acquirere sibi jus ad res temporales, quod non subordinetur superiori, eique acquiratur; ali. qui jam haberet aliquid proprium pretio æstimabile, nempe jus ad talem usum irrevocabile. Item talis jam rem possidet animo ac modo proprietario; & vult habere, &, quantum in ipso est, facit licentiam irrevocabilem. Licentia autem irrevocabilis in hac materia est iniqua & nulla, utpote repugnans paupertati; cum per illam res jam possideatur ut propria, quippe quæ jam repeti nequeat. *Ita ex communi Suarez.*

3. Tenetur rem sibi concessam dimittere, statim atque superior revocat licentiam datam; alioqui jam eam habet sine licentia.

4. Rem quamlibet determinare concessam ad unum usum, non potest adhibere ad alium usum etiam honestum. Nam hic usus esset sine licentia, ideoque esset actus proprietarius, qui per votum paupertatis prohibetur: nam votum tollit facultatem habendi proprium, & proinde etiam actum talis facultatis; quod enim tollit facultatem, a fortiori tollit actum. Unde peccat mortaliter, si pecuniam notabilem ad unum usum concessam impendat in alium sine licentia: Idem non potest id quod ad usum sibi conceditur, alteri commodare sine facultate, quia Religiosus habet tantum jus utendi ad suam utilitatem rebus sibi concessis continuo dependens. Usuarius autem non potest usum rei sibi concessum concedere alteri, hoc enim est usufructuarii. *Inst. de usu & habitu.* A fortiori, ut notat Layman, non licet Religioso secum auferre vel alteri dare esculenta aut poculenta, quæ in mensa singulis apponuntur, nisi adit licentia generalis usu ipso expressa, vel inducta in rebus hujusmodi: sicut cum quis aliquos convivio excipit non facit eos dominos rerum appositarum, neque copiam facit, ut ea ad alios transmittant, aut in proprias domos asportent. Nec refert quod sua parsimonia aliquid sibi reservavit; nam ista ei solum conceditur, ut ipse absumat ad suam sustentationem, & quidquid residuum est, manet in bonis Monasterii. Estque communis & vera sententia, inquit Suarez, non licere Religioso sine ulla licentia superioris donare intra vel extra Religionem aliquid ex rebus sibi concessis ad usum suum, licet possit ipse illud consumere, ut fide quantitate cibi aliquod sibi subtrahat, vel ex quantitate pecuniæ, quam iter agendo posset expendere. Quia ei conceditur tantum talis usus facti pro se; & ideo præter illum non potest ullum alium sua auctoritate usurpare: si ergo illum usurpat, in eo se gerit, ut dominus. Præterea quidquid sua parsimonia conservat, hoc ipso, illud conservatur Religioni: nam quidquid Religiosus acquirit, non sibi, sed Religioni acquirit. Ergo a fortiori conservat &c.

5. Tenetur adhibere eam saltem diligentiam in conservandis rebus sibi ad usum concessis, quam adhibere solent viri prudentes & diligentes in rebus suis. Nam habet obligationes usuarii, cui precario conceditur usus, salva rei subitantia, estque actus dominii independentis rem negligere, vel libito deteriorem facere, aut destruere. Quod si res etiam ad consumptionem tribuatur, ut vestis, oleum &c. tribuitur ei tantum ad consumptionem necessariam vel utilem, non autem ad destructionem Monasterio damnosam, & ex negligentia acceleratam. Quare si res sua negligentia pereat, aut deterior fiat, vel si quid plus æquo consumat, peccat contra votum, & justitiam.

6. Non potest habere superflua, pretiosa & statui paupertatis non convenientia, nec quidquam etiam valide impendere in usus turpes, vel vanos, vel dedecentes statum Religiosi, ita ut magis videantur convenire sæculari diviti, quam Religioso pauperi. Nam, ut ait De Lugo, votum paupertatis non solum obligat ad non utendum sine licentia Prælati, sed etiam ad conservandum statum pauperis, & vitandos sumptus qui pauperes non decent secundum Religionis institutum. Et omnis superfluitas, utpote solorum sæculi divitum propria, repugnat per se statui Religioso & voto paupertatis. Idque etiam si superior consentiat: nam superior tales usus nec licite, nec valide concedere potest. *Ita Navarr. Sanch. De Lugo, Laym. & alii*, tum quia repugnant statui pauperis, & a canonibus prohibentur: tum quia superior non est dominus bonorum communitatis, nec eorum, quæ dantur Religioso, sed solum administrator secundum Canones & regulam Ordinis. Jura autem & decreta a summis Pontificibus, qui sunt supremi omnium Religionum Prælati, condita vel confirmata, ei solum concedunt administrationem ad usus necessarios, & pios, ac statum religiosorum decentes, vetantque, quidquam ad profanos & vanos usus impendi. Et Conc. Trid. sess. 25. cap. 2. ait: *Mobilium usum ita superiores permittant, ut eorum superflex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat, nihilque superflui in ea sit.* Ergo superior non habet potestatem concedendi hanc licentiam, quæ proinde nulla est. Unde Sac. Congr. Cardinalium, teste Fagnano in cap. *Monachi* declaravit: *Regulares præter supellectilem, quæ statui paupertatis regularis convenit, non posse de licentia suorum superiorum regularium alia bona mobilia superflua, & dependenter a voluntate eorumdem superiorum, & ad solum usum proprium possidere seu retinere, & possidentes vel tenentes mobilia superflua non excusari propter licentiam superiorum a culpa & pœna.* Quare nec Prælatus cum ipso conventu potest hanc licentiam concedere: nam licet conventus sit domiaus eorum bonorum, hoc tamen dominium est restrictum per votum paupertatis, Ecclesiæ decreta, & intentionem donatorum ad usus necessarios, utiles, & pios. *Ita Delugo, Less. Navar. Sanch. & alii.*

Hinc Religiosus impendens aliquid notabile, etiam cum licentia superioris, in usus vanos, superfluos & profanos, ut in ludos, convivia, vanas picturas, res sumptuosas, vestes sericas &c. vel pretiosa aut superflua, aut statui suo indebita retinens, vel de bonis in suum usum concessis, aut de bonis monasterii laute vivens, & opipare epulans, peccat contra votum paupertatis, cum hæc licentia nulla sit. Qui vero in ludo aliquid lucratus est ex bonis Religiosi, vel accepit ad usus vanos & dedecentes ejus statum, tenetur illud restituere Religioni, perinde ac si accepisset a fure. Igitur cum pecunia vel res generaliter conceditur a superiore, intelligi debet concedi solum in usus honestos, necessarios vel utiles, & statui religioso decentes, cum aliter nec licite, nec valide concedi queat.

7. Procurator, Oeconomus, & similes non possunt quidquam dare, impendere, alienare, pro libito, sed

sed solum secundum ordinis regulam, & superioris voluntatem, & quatenus ratione muneris eis commissum est. Unde Sanchez cum multis infert, procuratorem peccare mortaliter contra votum, si quid notabile in alios usus præter assignatos a superiore, quantumvis ii ex se liciti sint, & communitati deserviant, expendant sine expressa vel prudenter præsumpta superioris voluntate, quia agit ut dominus. Item dispensator aliquarum rerum tenetur eas distribuere secundum regulam & voluntatem superioris, ita ut non det alia nec plura vel pauciora, nec meliora vel deteriora, quam scit superiorem velle; qua parte enim discedit a voluntate superioris, incurrit vitium proprietatis, cum expendat vel distribuat perinde ac si esset dominus, & ab alterius arbitrio non penderet. Præterea quidquid sit ultra facultatem sibi concessam, fit sine licentia, sed proprio arbitratu ac auctoritate; ideoque est actu proprietarius: actus enim proprietarius est is omnis, qui proprio arbitratu, & auctoritate fit; talis autem est is omnis, qui fit sine licentia superioris. Ita Suar. & alii: *Oportet quod ea, in quibus inferior superiori subjicitur, dispenset non aliter quam ei sit a superiore commissum*, ait S. Thom. 2. 2. q. 32. ar. 8. Porro in nostra Societate officiales pendent in omnibus a voluntate immediata superioris localis.

Ipsi vero Religionum Prælati peccant contra paupertatis votum, & justitiam, si bona conventus aliter impendant vel donent, quam Ordinis sui regula, vel approbata consuetudo, aut superiorum Prælatorum voluntas eis permittit. Et si quid notabile donent vel impendant in usus vanos, aut superfluos, peccant mortaliter, & alienatio irrita est, & restitutioni obnoxia. Quia Prælati non sunt bonorum communium domini, sed solum administratores in utilitatem Religionis & pios usus, ex c. 2. *de donat.* & voto ut alii obstringuntur. Nec id possunt etiam cum consensu conventus: nam etsi conventus habeat dominium istorum bonorum: tamen hoc dominium per votum paupertatis, Ecclesiæ decreta, & per intentionem donatorum est restrictum ac limitatum ad pios & necessarios usus, ut dictum est. (1)

Sed notanda sunt sequentia.

1. Licentia superioris requisita debet esse vel expressa, vel implicita, quæ scilicet contineatur virtualiter & implicite in alia expressa; vel tacita, quæ rei cognitionem in superiore supponat, & quæ ex circumstantiis prudenter adesse judicetur, ut cum Prælatus sciens subditos aliquid accipere, retinere, donare, non prohibet, cum facile possit; nam tunc tacite consentire censetur: secus si difficile impedire posset, eo quod v. gr. timeret ne domus turbaretur suis querelis; tunc enim mere tolerat, non concedit, unde non excusaris. Licentia tamen tacita, vel generalis in Religionibus bene ordinatis non conceditur, nisi in rebus levis momenti & crebro occurrentibus.

2. Licentia præsumpta seu interpretativa non sufficit, nisi cum res & causa urget, & superior non potest tunc adiri; ita ut censeatur non velle, ut ejus licentia expressa tunc requiratur, vel concedera licentiam quamvis non petatur. *Ita Lessius, & alii.* Nam non sufficit quod licentia daretur si peteretur: cum enim condirio illa non ponatur in re, non ponitur id quod ex ea sequeretur. Sic non cessat obligatio legis, quia superior in ea dispensaret, si rogaretur. Præterea alioqui inferiores semper aut fere semper pro libito sine actuali dependentia de rebus disponerent.

Hinc ad mortale vitandum non sufficit quod superior licentiam concederet, si peteretur; sed facultas expressa requiritur, si res differri, aut superior adiri possit. Quia alias superior esset rationabiliter invitus, non solum quoad modum, sed etiam quoad substantiam: nam superior ex officio tenetur sub mortali non consentire, ut inferior de rebus disponat non petita licentia, cum peti potest; nam alioqui dissolveretur & everteretur religiosa disciplina cum gravi damno spirituali Religionis, quod ex officio tenetur impedire superior. Quare superioris displicentia quoad talem modum parit displicentiam quoad substantiam. Secus de patrefamilias, qui spectat tantum utilitatem temporalem.

Porro qui rem ex præsumpto consensu accepit, tenetur postea ubi primum potest, petere licentiam, ut retinere possit. Quia licentia requiritur non solum ad accipiendum, sed etiam ad retinendum; ergo hæc ad retentionem peti debet, cum potest. *Delugo &c.*

3. Requiritur licentia omnino voluntaria quæ non fit per vim, metum, fraudem obtenta, nec procedat ex errore. *Ita Suar. Sanch. Delugo, & alii.* Hinc si Religiosus importuna sollicitatione vel querelis aliquid impetraret a superiore, ideo solum permittente, ut hominis molesta importunitate se liberet; vel quia timet majus malum, aut ne subditus querelas & murmurationes effundat, ut ait Delugo, est paupertatis violator. Quia hæc non est licentia voluntaria, sed mera tolerantia extorta; & usus rei sic concessus est injustus, perinde ac usus equi a domino vi vel metu injusto extortus. Idem dic, si fingat caussam, ob quam ei concedatur licentia, vel taceat id, quo cognito non solet dari. *Ita Suar. Sanch. & alii.* Nam tunc error, vel ignorantia facit, ut licentia non sit voluntaria, ideoque ut sit nulla.

4. Non sufficit licentia tantum debita, sed quæ probabiliter præsumatur deneganda, vel quæ irrationabi-

(1) *Alienatio rerum mobilium, & immobilium pretiosarum vetita est Regularibus, etiam speciali commemoratione dignis*, ex Decr. Urb. VIII. sub die 7. Septembris 1624. *Hæc tamen intelligenda sunt de bonis Ecclesiæ incorporatis. Quæ vero non sunt incorporata, & debent alienari, ut sunt res relictæ PP. Reformatis S. Francisci, non possunt eorum judici procedere ad earum venditionem, nisi præfixo edicto, ut magis offerenti vendantur. Lambertinus* Inst. Eccles. 69. §. 8.

Item: *Alienationes rerum inferioris ordinis, quæ comprehenduntur in cap.* Terrulas, *debent etiam a Regularibus fieri de licentia Episcopi.* Ibid. §. 9.

Item: *Alienantes & recipientes bona alienata, præter excommunicationem Pontifici reservatam, incurrunt ipso facto pœnam privationis Officiorum*, ex Decr. Urbani VIII. Ibid.

nabiliter denegetur. *Ita Suar. & alii.* Quia tunc acceptio, usus, & dispositio esset vere, & de facto sine licentia superioris, & independens, & fieret nomine proprio; nam voluntas debita, nulla voluntas est, quamdiu contraria de facto inest. Et sicut quamvis dives teneatur pauperi dare eleemosynam in gravi necessitate, si tamen deneget, non licet accipere: ita hic. Præterea rectus ordo id postulat: nam quisque sibi facile persuaderet licentiam sibi irrationabiliter negari, cum magno detrimento spirituali.

5. Ex communi sententia, quantitas sufficiens ad furtum mortale, sufficit etiam ad peccatum mortale contra hoc votum. Nam hoc peccatum proprietatis se habet instar furti, cum sit usurpatio rei sine consensu superioris; sine quo est injusta & sacrilega. Hæc autem quantitas sufficiens est saltem ea, quæ absolute, & in se spectata censetur notabilis sine respectu ad personas.

Dico, *saltem*, nam sunt qui putant, minorem quantitatem sufficere. Hinc (ut notat Sanchez, Delugo, & Illung.) falsum est Religiosum in hoc habendum esse ut filiumfamilias, si (ut docent multi) respectu illius major quantitas ad furtum mortale bonorum paternorum requiritur, quam respectu extranei, eo quod putent plus requiri ut pater sit rationabiliter graviter invitus. Nam peccatum contra paupertatem non mensuratur præcise ex damno temporali, sicut furtum filii; sed multo magis ex damno spirituali religiosæ disciplinæ, circa unum ex fundamentis præcipuis vitæ religiosæ. Gravitas autem culpæ, qua sine licentia usurpatur usus rei, quæ hoc usu non consumitur, mensurari debet ex æstimabilitate talis usus, & temporis diuturnitate.

6. Si Religiosus inconsulto superiore recuset acceptare rem sibi ex liberalitate oblatam, Sanchez docet eum non peccare contra hoc votum. Quia vi illius non obligatur ad acquirendum Religioni, sed ad non alienandum, accipiendum, utendum sine licentia. Potest tamen peccare contra caritatem, impediendo sine justa caussa bonum Religionis, cui illa res ipso acceptante acquirenda erat. At non peccabit, si donum non necessarium Religioni recuset ex justa caussa, v. gr. ut liberior sit ad sua ministeria obeunda, vel ad majorem ædificationem.

7. Quoties Religiosus damnum injuste intulit sive extraneis, sive Religioni, ejus bona usurpando vel destruendo, vel aliter nocendo, tenetur restituere, quantum potest, ex iis bonis de quibus licite potest disponere in alios usus, vel imminuendo expensas, quas licite posset ex conventus bonis facere, nisi condonet prælatus, vel dominus. *Ita Delugo, & alii.* Nam injuria omnis jure naturali resarciri debet, quantum fieri potest, nisi condonetur.

8. Spectandæ sunt leges regulæ cujusque instituti, ut monet Delugo. Quia fieri potest, ut quod non repugnat paupertati religiosæ spectatæ in genere, repugnet paupertati ut est propria talis Religionis. Sic in quibusdam Religionibus quædam permittuntur, quæ non permituntur in nostra Societate, repugnante ejus instituto quoad hoc strictissimo.

9. Si Religiosus aliquid sine licentia valida Superioris donet vel alienet, accipiens tenetur illud restituere Religioni. *Ita omnes.* Quia Religiosus caret potestate alienandi, & sic transferendi ejus dominium.

Quæst. VI. *Ad quid obligatur Religiosus ex voto castitatis?*

Resp. Secundum omnes tenetur sub mortali non solum abstinere a conjugio; sed etiam ab omni voluntario actu luxuriæ, tum interno tum externo, ut a turpi cogitatione, delectatione morosa, ab impudico sermone, desiderio, aspectu, tactu, ab omni actu venereo, ab omni probabili periculo horum, & ab omnibus iis, quæ aliquo modo sunt contra castitatem. Nam votum castitatis etiam simplex, secundum significationem receptam in Ecclesia, & consensum Doctorum, & praxim fidelium hæc omnia complectitur; & voverur castitas tum corporis, tum mentis. Unde quidquid in sæculari soluto est peccatum contra castitatem, est insuper in Religioso sacrilegium contra votum; & duplicem habet malitiam in confessione exprimendam, unam luxuriæ contra virtutem castitatis, & alteram sacrilegii contra votum & religionem.

Porro gravius sacrilegium est luxuria Religiosi sacro ordine insigniti, quam sæcularis eodem ordine initiati; nam per prius flagitium violatur duplex votum sollenne, duplexque consecratio.

Quæst. VII. *Ad quid obligatur Religiosus ex vi voti obedientiæ?* (Vid. N. 303.)

Resp. Ex communi sententia, tenetur, 1. Ad servandam regulam secundum vim obligationis ejus in unaquaque Religione receptam. Nam per votum obedientiæ subjecit se Regulæ & potestati superiorum: hocque votum emisit secundum regulam, ideoque se obligavit generatim ad vivendum secundum regulam eo modo, quo ipsa intendit, & ad obediendum superiori præcipienti consentanea regulæ. *Ita Lessius.* Quare si regula ordinis sub culpa absolute obliget, ejus transgressio est contra votum, & sacrilega. Si vero regula ex voluntate institutoris non obliget sub culpa absolute, ejus transgressio non est contra votum, modo Religiosus sit paratus ad pœnam subeundam cum imponetur. Quod addo, quia omnis regula religiosa, sub qua comprehendantur etiam constitutiones & statuta Religionis, obligat in conscientia, etiam in nostra Societate, ad pœnam subeundam si imponatur. Nam, ut docet Suarez, regulæ, constitutiones & statuta Religiosorum habent rationem legis, nec sunt mera consilia, cum habeant auctoritatem a Papa illa confirmante, vel fiant per jurisdictionem ab eo acceptam; ideoque obligant in conscientia, vel ad culpam absolute, vel saltem ad pœnam. Præterea superior habet jus puniendi actus contra regulas a statuta; & quidem in Societate nostra expresse hæc potestas pro cujuscunque transgressione datur superiori.

2. Tenetur ad res contentas in regula pertinentes ad vota, & ad ea quæ in sua Religione præcepta sunt, & quidem sub mortali, si res illa sit gravis: sub veniali, si levis: quia tenetur servare vota illa secundum regulam, & hæc obligant pro capacitate materiæ.

3. Tenetur ad omnia, quæ superior præcipit consentanea ordinis constitutionibus, regulis, statutis, & instituto, sive ea expresse, sive implicite vel virtualiter in instituto ac regulis contineantur, vel ad illa etiam indirecte pertineant; & quidem si præcipiat in virtute obedientiæ, in nomine Christi, vel simili forma; qua indicet se velle obligare graviter, vel quantum potest, tenetur subditus sub mortali obedire in materia gravi. Nam ad hoc se obligavit per votum obedientiæ, ut constat ex sensu & usu in Religionibus recepto; & superior habet potestatem præcipiendi & graviter obligandi secundum regulam, secundum quam Religiosus vovet obedientiam, & cui se subjecit, quamvis ipsa regula per se, & secluso præcepto superioris non obliget absolute sub culpa. Alias votum obedientiæ inane & illusorium esset. *Transgressio horum trium* (votorum) *obligat ad mortale. Aliorum autem* (quæ continentur in regula) *transgressio non obligat ad mortale, nisi vel propter contemptum regulæ .... vel propter præceptum sive oretenus a Prælato, sive in regula expressum, quia hoc esset facere contra obedientiæ votum*, ait S. Thom. 2. 2. qu. 188. ar. 9. Hinc c. 27. de elect. in 6. dicitur: *Religiosi arbitrium, non ex sua (cum velle & nolle non habeat) sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuit, & cujus imperio se subjecit, voluntate dependet.* In Societate Jesu const. par. 9. cap. 3. hæc habentur. *Generatim loquendo, in rebus omnibus, quæ ad propositum Societatis finem perfectionis & auxilii proximorum ad gloriam Dei faciunt, omnibus præcipere in obedientiæ virtute possit.*

Hinc Superiores præcipere possunt non solum omnia, quæ sunt in regula, quamvis hæc per se absolute non obliget, sed etiam quæ sunt moraliter necessaria ad præcavenda peccata, ad institutum, regulas vel vota servanda, & nova statuta ad hunc finem condere, Nam hæc virtualiter & implicite pertinent ad institutum ac vota, & sub illis continentur. Sic clausura arctissimo jure præcipitur monialibus, quæ illam non voverunt; quia experientia docuit, hanc esse moraliter necessariam ad custodiam castitatis, quam voverunt.

Item ad vitæ religiosæ reformationem & observationem strictiorem, sine qua disciplina religiosa & institutum ordinis in suo vigore conservari moraliter nequit, possunt a superioribus obligari professi. Nam hoc implicite ac virtualiter voverunt, & subjiciens se alicui ad finem, se ei quoque subjicit in iis quæ necessaria sunt ad illum finem, *Ita Sanchez, Lessius, Laymam, & alii.* Nec consuetudo habet tantam vim, ut Religioni vel Papæ adimat potestatem reformandi & tollendi talem consuetudinem. *Ita Suarez.*

Quod si superior forma præcipiendi non utatur, non videtur obligare sub mortali, nisi aliunde constet. Videtur tamen obligare sub veniali si aliquo modo mandet, inquit Lessius, quia non intendit consulere & suadere dumtaxat, se aliquo modo præcipere & obligare, quantumvis non tantum, quantum posset. Et ipsa ratio disciplinæ religiosæ postulat, ut inferior obtemperet, etiamsi ei extremum præceptum non imponatur. Ita ille, addens superiorem non posse ratione hujus voti obligare subditum ad ea, quæ sunt vel contra regulam vel supra regulam, vel infra regulam, scilicet inutilia, nisi præcipiat ex caussa quæ sit juxta regulam. Quia subditus ex voti hujus non intendit promittere, nisi vivendi ad normam & obedientiam secundum proprium institutum & regulam. Potest tamen superior majorem austeritatem præcipere in pœnam commissi delicti: quia potest injungere pœnam dignam & consentaneam delicto, nam hoc exigit officium ac munus superioris; & ideo non est hoc supra regulam, quia ex vi illius subjicitur Religiosus condignæ pœnæ: ergo obedientia secundum regulam includit obligationem parendi in hac pœna. Ita Suarez ex communi Doctorum sententia.

4. Potest obligari a superiore cum periculo vitæ, quando aliqua actio periculosa necessaria est ad bonum commune Religionis. *Ita Suarez, & alii.* Hinc potest obligari ad opitulandum fratribus ejusdem Religionis peste infectis; quia ad conservationem & bonum regimen Religionis pertinet, quod Religiosi mutua sibi obsequia præbeant, & in necessitate sibi subveniant; ideoque hoc saltem implicite ad regulam pertinet. *Ita Cajetanus, Castropal. Sanchez &c.* Item tempore pestis Religiosi, quorum institutum est spirituali proximorum saluti incumbere, tenentur jussu superioris sæcularibus peste infectis sacramenta ministrare, si Parochi ei muneri obeundo non sufficiant, & superior tenetur id præcipere. Quia hoc est secundum eorum regulam, cum eorum munus sit esse Episcoporum & Parochorum coadjutores in salute spirituali proximi adjuvanda. *Ita Sanchez, & alii.*

Præterea notanda sunt sequentia.

1. Peccatum contra votum obedientiæ habet duplicem malitiam, unam sacrilegii ratione facti voti, & alteram injustitiæ contra hominem, ratione traditionis & promissionis factæ Religioni & ejus Prælatis. *Ita Suarez.*

2. In dubio de potestate superioris vel an res præcepta sit licita, tenetur subditus parere, ex cap. *Qui culpatur*, 23. qu. 1. quia tunc melior est conditio superioris, qui est in possessione auctoritatis & potestatis præcipiendi, & in quem inferior suam libertatem abdicavit. Idque rectus ordo & subordinatio debita postulat. Præterea superior habet jus præcipiendi id omne, quod non est certum excedere ejus potestatem.

3. Superior regularium habet etiam potestatem patrisfamilias in ordine ad politicam domus gubernationem, etiam erga novitios. Unde ex quarto præcepto Decalogi potest suos obligare in hac materia, licet in regula non contineatur. Habet quoque a Papa jurisdictionem ecclesiasticam quasi episcopalem in suos subditos & novitios, vi cujus potest illos obligare independenter a voto, sicut Episcopus suos subditos.

4. Superiori aliquid ordinanti, quamvis non sub præcepto, nec in virtute obedientiæ dicere, *Nolo parere*, vel *Nolo facere*, secundum communem Doctorum sententiam est peccatum mortale; quia hæc verba continent gravem contemptum potestatis legitimæ & irreverentiam contra superiorem, ut superior & Dei minister est, qui contemptus redundat in Deum ipsum, juxta illud, *qui vos spernit, me spernit.* Idem docet Delugo, si hoc dicatur vicario, vel superiori vel ministro: quia est superior quasi vicarius & delegatus Prælati principalis; & Prælatus seu Rector vult, ut obediatur vicario suo ministro sicut sibi jubenti sub præcepto obedientiæ, quare tunc vere contemnitur auctoritas superioris, quod semper est mortale.

5. Superiores regularium possunt præceptis, statutis ac sententiis subditos suos ubicumque terrarum existentes obligare, excomunicare, fugitivos propria auctoritate capere. Quia potestas in suos iis competit non ratione territorii, sed ratione personalis obligationis, ex voto obedientiæ.

6. Papa est primus ac supremus omnium Religio-

num Præpositus generalis, unde Religiosi tenentur vi voti obedientiæ ei primario obedire in omnibus, in quibus tenentur suis Prælatis regularibus. Nam hoc votum per se primo ac principaliter fit summo Pontifici tamquam supremo omnium Religionum Præposito.

7. Ab Innocentio XI. damnata est hæc Michaelis de Molinos propositio: *Præpositis obediendum est in exteriore, & latitudo voti obedientiæ Religiosorum tantummodo exteriui pertingit. In interiori vero aliter rei se habet, quo solus Deus & Director intrant.*

Quæst. VIII. *An peccat Religiosus violans regulam per se non obligantem sub culpa, nisi ad subeundam pœnam, cum imponetur, si eam subire paratus est?*

Resp. 1. In praxi raro, ac vix fieri potest, ut non peccet saltem venialiter, ob inordinatum aliquem affectum, ut sensualitatis, curiositatis, vanitatis &c. vel ob negligentiam, ptiositatem, acediam; vel ob defectum finis honesti, vel debitæ circumstantiæ in actu, quo violetur regula; vel ob aliqnam aliam inordinationem. *Ita Suarez, Sanchez, Lessius, & alii comuniter.* Et S. Thom. 2. 2. q. 186. art. 9. ad 1. Nam quævis inordinatio est peccatum, cum adversetur rectæ rationi ac legi divinæ, & viriet actionem. Sic v. gr. omissio meditationis, vel examinis, vel studii ex negligentia seu torpore quodam semper est peccatum acediæ. Præterea omnis actus deliberatus, qui non est bonus, hoc ipso malus est, cum nullus sit indifferens in individuo, & lex divina naturalis præcipiat, ut homo semper honeste ac decenter naturæ suæ rationali vivat, seu agat. Ut autem actus sit honestus, necesse est ut ejus objectum sit bonum, vel saltem indifferens, sed referibile ad bonum finem ad quem conducat, ut fiat modo debito, cum concursu rationabili omnium circumstantiarum, & ex fine honesto seu motivo virtutis. Si unum ex his desit, hoc ipso actus non est bonus, sed malus, *Bonum enim ex integra caussa, malum ex quolibet defectu.* At raro vix fieri potest, ut actus, quo violatur regula, fiat modo debito, & cum concursu rationabili omnium circumstatiarum, & ex motivo honesto: cum regulæ & constitutiones Religionum ad rectitudinem morum in tali statu debitorum & virtutum actus spectent, sintque medium perfectionis respectu talis hominis, ei declarans voluntatem divinam. Idem dic de omissione vel actione contra voluntatem superioris noleutis per se obligare sub culpa.

Ob eamdem rationem vix fieri potest, ut quis sine peccato rejiciat inspirationem divinam circa bonum meri consilii. Qui enim fieri potest ut bonum, ad quod Deus hic & nunc nos impellit; & ei placet a nobis fieri, possit omitti recte, honeste, & ob bonum finem? Cum autem non detur actus moralis indifferens in individuo, omnis actus qui fit vel omittitur deliberate non ex fine honesto, est hoc ipso saltem peccatum veniale. Quare Toletus lib. 3. c. 2. inter peccata omissionis recenset, *divinis inspirationibus non respondere, nec operari aliquod bonum, cum possit quis operari, licet non obligetur ex præcepto.* Et merito viri timorati humiliter se accusant de inspirationum divinarum repulsa. Itaque in his casibus raro abest peccatum vel acediæ, vel sensualitatis, vel vanitatis, vel impatientiæ &c. Nam vel levissima inordinatio sufficit ad veniale.

Resp. 2. Mortaliter peccat Religiosus, qui regulas illas circa exercitia spiritualia abnegationem sui, actus virtutum, religiosam disciplinam, frequenter & ex consuetudine violat, teneturque graviter hanc consuetudinem vitare & emendare. *Ita Sanchez, Layman, & alii.* Quia 1. tunc intervenit contemptus saltem interpretativus vitæ regularis ac perfectionis, & se conjicit in periculum violandi vota ad quorum observationem suæ regulæ sunt media saltem moraliter necessaria, ut experientia constat. 2. Scandalum aliis, & grave damnum spirituale Religioni affert, religiosamque disciplinam graviter perturbat. 3. Ex vi vororum, quibus se Religioni in perpetuum ex parte sua addixit, tenetur sub mortali ad perseverandum in Religione absque nocumento notabili Religionis, & ad ita se gerendum ut sit tolerabilis & expelli non debeat. Qui autem regulas violare solet, intolerabilem se reddit, ut expelli debeat; aut si toleretur, graviter nocet Religioni. Adde quod Conc. Trid. sess. 23. cap. 1. *Præcipit ut omnes Regulares tam viri quam mulieres ad regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant & componant, atque in primis &c.* Hinc propositum non servandi communiter has regulas est mortale cum contineat virtualiter & implicite voluntatem inferendi grave damnum Religioni, & scandalum aliis, *Ita multi.*

Resp. 3. Semper peccat mortaliter, qui regulam violat ex contemptu. *Hoc fatentur omnes, inquit Sanchez.* Quia hoc est contra votum professionis, quo Religiosus promisit subjectionem erga regulam: quod est aliquid grave quod tunc violat; nam *transgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit subjici ordinationi legis vel regulæ*, ait S. Th. Præterea hoc continet contemptum auctoritatis a Deo acceptæ, unde manat regula. Idem docet S. Bernard. lib. *de præcept. & dispens.* c. 14. ubi ait, violationem mandati levioris esse grave crimen propter contemptum: *Elatio quippe contemnentis in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, convertit in crimen gravis rebellionis nævum satis levem simplicis transgressionis &c.*

Quæst. IX. *Quanam sunt obligationes Superioris Religiosorum.*

Resp. Traduntur cap. 6. de statu Monach. ubi Innocent. III. ait: *Præ ceteris potens sit in opere & sermone, ut exemplo vitæ, verboque doctrinæ fratres & instruere possit in bono, & a malo revocare. Zelum Religionis habere secundum conscientiam, ut delinquentes corripiat & castiget, obedientes foveat & confortet... Vigilem curam & diligentem sollicitudinem gerens de omnibus, ut ex officio sibi commisso dignam Deo possit reddere rationem. Quod si prævaricator ordinis fuerit, aut contemptor seu negligens, aut remissus, pro certo se noverit non solum ab officio deponendum, sed & alio modo secundum regulam castigandum; cum offensa non solum propria, verum etiam aliena de suis manibus requiratur.* Tenetur autem in primis subditos promovere ad perfectionem propriam sui instituti; quia est finis ralis Religionis, & ad hoc constitutus est superior. Unde tenetur diligenter curare, ut vota & regulæ omnes, quæ sunt media ad talem perfectionem, accurate ab omnibus serventur; & impedire, quantum potest, corrigere & punire non solum peccata etiam venialia subditorum, sed etiam violationes regularum, licet per se non obligantium absolute sub culpa. *Prælatus Regularis*, inquit Delugo, tom. 1. de just. disp. 9. sess. 2. *peccat graviter peccare negligendo culpas veniales in subditis, imo & observantiam circa regulas, quæ tamen ex se non obligant subditos ad peccatum etiam veniale. Quia in hac ipsa negligentia prælatus defuit graviter obligationi, qua ex munere suo tenetur consulere potissimum bono & profectui subditorum, & observantiæ regulari, quæ per ejusmodi defectus toleratos maximè labefactatur: multo enim magis & gravius obligatur ex munere suo prælatus regularis ad procuranda bona spiritualia, quam temporalia sui conventus. Quare si ob ejus culpam communitas patitur grave detrimentum in spiritualibus, non poterit ipse a peccato gravi excusari, & poterit contingere violare solet, intolerabilem se reddit, ut expelli debeat; aut si toleretur, graviter nocet Religioni. Adde quod Conc. Trid. sess. 23. cap. 1. *Præcipit ut omnes Regulares tam viri quam mulieres ad regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant & componant, atque in primis &c.* Hinc propositum non servandi communiter has regulas est mortale cum contineat virtualiter & implicite voluntatem inferendi grave damnum Religioni, & scandalum aliis, *Ita multi.*

Resp. 3. Semper peccat mortaliter, qui regulam violat ex contemptu. *Hoc fatentur omnes, inquit Sanchez.* Quia hoc est contra votum professionis, quo Religiosus promisit subjectionem erga regulam: quod est aliquid grave quod tunc violat; nam *transgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit subjici ordinationi legis vel regulæ*, ait S. Th. Præterea hoc continet contemptum auctoritatis a Deo acceptæ, unde manat regula. Idem docet S. Bernard. lib. *de præcept. & dispens.* c. 14. ubi ait, violationem mandati levioris esse grave crimen propter contemptum: *Elatio quippe contemnentis in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, convertit in crimen gravis rebellionis nævum satis levem simplicis transgressionis &c.*

Quæst. IX. *Quanam sunt obligationes Superioris Religiosorum.*

Resp. Traduntur cap. 6. de statu Monach. ubi Innocent. III. ait: *Præ ceteris potens sit in opere & sermone, ut exemplo vitæ, verboque doctrinæ fratres & instruere possit in bono, & a malo revocare. Zelum Religionis habere secundum conscientiam, ut delinquentes corripiat & castiget, obedientes foveat & confortet... Vigilem curam & diligentem sollicitudinem gerens de omnibus, ut ex officio sibi commisso dignam Deo possit reddere rationem. Quod si prævaricator ordinis fuerit, aut contemptor seu negligens, aut remissus, pro certo se noverit non solum ab officio deponendum, sed & alio modo secundum regulam castigandum; cum offensa non solum propria, verum etiam aliena de suis manibus requiratur.* Tenetur autem in primis subditos promovere ad perfectionem propriam sui instituti; quia est finis ralis Religionis, & ad hoc constitutus est superior. Unde tenetur diligenter curare, ut vota & regulæ omnes, quæ sunt media ad talem perfectionem, accurate ab omnibus serventur; & impedire, quantum potest, corrigere & punire non solum peccata

etiam venialia subditorum, sed etiam violationes regularum, licet per se non obligantium absolute sub culpa. *Prælatus Regularis*, inquit Delugo, tom. 1. de just. disp. 9. sess. 2. *peccat graviter peccare negligendo culpas veniales in subditis, imo & observantiam circa regulas, quæ tamen ex se non obligant subditos ad peccatum etiam veniale. Quia in hac ipsa negligentia prælatus defuit graviter obligationi, qua ex munere suo tenetur consulere potissimum bono & profectui subditorum, & observantiæ regulari, quæ per ejusmodi defectus toleratos maximè labefactatur: multo enim magis & gravius obligatur ex munere suo prælatus regularis ad procuranda bona spiritualia, quam temporalia sui conventus. Quare si ob ejus culpam communitas patitur grave detrimentum in spiritualibus, non poterit ipse a peccato gravi excusari, & poterit contingere violare solet, intolerabilem se reddit, ut expelli debeat; aut si toleretur, graviter nocet Religioni. Adde quod Conc. Trid. sess. 23. cap. 1. *Præcipit ut omnes Regulares tam viri quam mulieres ad regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant & componant, atque in primis &c.* Hinc propositum non servandi communiter has regulas est mortale cum contineat virtualiter & implicite voluntatem inferendi grave damnum Religioni, & scandalum aliis, *Ita multi.*

Similiter (inquit la Croix tom. 3. *Peccat mortaliter superior, si per ejus dissimulationem passim negligatur observantia alicujus regulæ, v. gr. prohibentis ingressum in alienæ cubicula, regula silentii &c. licet transgressio talis regulæ ne veniale quidem esset. Ratio est, quia observatio talis regulæ multum confert ad decorem, ædificationem & utilitatem totius communitatis, sæpe etiam præcavet gravia mala in subditis. Ergo si superior negligat, infideliter fungitur munere suo, noceaque graviter communitati, ac gravius peccat, quam si in administrandis temporalibus gravem committeret negligentiam.* A fortiori peccat mortaliter superior, si per ejus incuriam & dissimulationem subditi somno vel otio vacent, exercitia spiritualia omittant seu negligant &c. Quare (ut ait S. Antonin. 2. p. tit. 9. c. 5. *Prælatus debet esse sollicitus ad inquirenda vitia subditorum; nec sufficit quod corrigat defectus quos contingit eum scire; sed debet inquirere diligenter vitam subditorum, si forte etiam occultos defectus potest deprehendere, ut admonendo & præcavendo malis obvier.* Eliqne hæc communis Theologorum sententia. Hinc etiam superiores tenentur avertere & non permittere suis subditis occasiones peccatorum, etiam venialium, & amittendi vel minuendi fervorem spiritus ac studium perfectionis, cum teneantur eorum perfectionem promovere & avertere ejus impedimenta.

Præterea diligenter perpendant mandatum illud Apost. Rom. 12. *Qui præest in sollicitudine*. Et Hebr. 13. *Ipsi pervigilant*, hoc est pervigilare ex officio debent, *quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Et illud Eccli. 32. *Rectorem te posuerunt? Noli extolli: esto in illis quasi unus ex ipsis. Curam illorum habe.* Item illud Conc. Trid. sess. 23. c. 1. *Præcepto divino mandatum est omnibus, quibus cura animarum commissa est, oves suas agnoscere ... ac bonorum omnium operum exemplo pascere &c.* Denique ex Conc. Trid. sess. 25. c. 2. superiores tenentur singulis subditis omnia, quæ iis necessaria sunt, suppeditare ex bonis communitatis. Nam ex officio vices parentum erga illos gerunt, & bona ad hunc finem Religioni donata sunt; & alioqui dant occasionem multis malis ac peccatis, & interdum violationi paupertatis. Bona vero suorum sustentationi superflua erogare tenentur in caussas pias, ut dixi de Clericis: nam bona Religionis sunt bona Deo dicata, & in ejus cultum donata *Reginald. & alii*,

Item superiores graviter tenentur apostatas & fugitivos requirere, ex cap. 24. de Regular.

Quæst. X. *An est obligatio sub mortali eligendi, vel proponendi digniorem in Superiorem regularium, licet prælatura sit temporalis?*

Resp. Affirm. *Est communis sententia, teste Delugo.* Quia, 1. eadem est ratio de Episcopo & Parocho, cum superior Religiosorum sit animarum pastor, & habeat subditos, quos in viam salutis dirigere, imo & ad perfectionem promovere tenetur ex suo munere. 2. Alioqui grave damnum spirituale inferetur Religioni, nec efficaciter subditi ad perfectionem adducentur, ut experientia constat. Et vero (ut ait Delugo. disp. 35. sect. 5.) eadem mala oriri possunt in Religione, si non eligantur dignissimi, quæ in Ecclesia, cum facile possint eligi indigni, qui digni videbantur; & cum adeo difficile sit invenire vere & absolute dignum, qui suo exemplo & prudentia continere possit subditos in disciplina religiosa: & hanc, si (ut plerumque contingit) relaxata fit, ad pristinum & debitum rigorem reducere, subditosque ad perfectionem religiosam promovere, qui est finis gubernationis religiosæ. *Ita ille.*

Quæst. XI. *An licet feminis ingredi domos Religiosorum?*

Resp. Negat. Nec etiam licet superiori eas admittere. Nam id semper generatim prohibitum fuit, saltem ex consuetudine vim legis habente, ad amovendum scandalum, occasionem peccandi, perturbationem, & alia mala; ut constat ex S. Greg. Magno, lib. 5. epist. 40. ad Valentinum Abbatem, & refertur can. 20. caus. 18. qu. 2. ubi ait: *Pervenit ad nos, quod in monasterio tuo passim mulieres ascendant, & (quod adhuc est gravius) monachos tuos sibi commatres facere, & ex hoc incautam cum eis communionem habere. Ne ergo hac occasione humani generis inimicus sua eos (quod absit) calliditate decipiat, ideo hujus te præcepti serie commonemus, ut neque mulieres in monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas ascendere, neque monachos tuos eas commatres sibi facere. Nam si hoc denuo ad aures nostras quocumque modo pervenerit, sic te severissimæ noveris ultioni subdendum, ut emendationis tuæ qualitate ceteri sine dubio corrigantur.* Ubi S. Pontifex conqueritur de ingressu mulierum in monasterium Religiosorum: ergo hic ingressus jam erat mulieribus illicitus; hunccque ipse graviter prohibet, ut patet ex his verbis: *Ideo hujus te præcepti serie commonemus &c.* tum ex gravi pœna intentata: *Sic te severissimæ noveris ultioni subdendum*: quod ad omnes Religiosorum domos & superiores spectat; *Ut ceteri sine dubio corrigantur.* Quamvis autem hæc prohibitio a S. Gregorio renovata, ad Abbatem, & in ejus persona ad omnes regularium superiores dirigatur; tamen ad mulieres etiam spectat, quæ supposita hac prohibitione non possunt Religiosorum domos ingredi sine scandalo, & cooperatione ad peccatum Religiosorum eas admittentium, vel injuria Religiosis illata, si invitis eorum Superioribus ingrediantur.

Hanc antiquam prohibitionem aperte supponunt V.

const. *Regul.* & Gregorius XIII. const. 28. revocantes quamlibet licentiam ingrediendi Religiosorum domos mulieribus prænobilibus & Ducissis concessam; nam si hic ingressus omnibus mulieribus illicitus non fuisset, minime licentia Papæ Ducissis opus fuisset. Idem vetant multa Concilia particularia, & Clerus Gallicanus ann. 1643.

Imo ex constit. Pii V. *Decet Romanum Pontificem*, edita ann. 1570. omnes mulieres Religiosorum domos ingredientes extra casus permissos, ipso facto incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, nisi excusentur ob ignorantiam invicibilem. Ita Navar. Suar. Sanch. Castropalao, Fagnanus, & Cabassutius Gallus, in sua juris Canonici theoria & praxi: addens, hanc excommunicationem in Gallia Episcopis reservatam esse. Religiosi vero, qui mulieres quascumque introducere admittereve præsumunt, contrahunt ipso facto pœnam privationis officiorum, inhabilitatis imposterum ad illa & alia omnia, & suspensionis a divinis latam, constit. *Regularium*, quem idem Pius V. ad casum, quo introducerentur quæcumque mulieres, extendit, constit. *Decr. Rom. Pontif.* cit. ubi ait: *Apostolica auctoritate tenore præsentium dicimus, & declaramus fuisse, & esse mentem, & intentionem nostram, quod dictæ littere* (Constit. Regularium) *non solum comprehenderent & comprehendant mulieres habentes aut prætendentes facultatem, & indulta ingrediendi Monasteria, sed etiam omnes & quascumque mulieres tam in genere, quam in specie.*

Ex dictis intelliges, vulgus graviter errare existimans ingressum in Religiosorum & monialium domos licitum esse, cum murus dirutus est, & aditus patet. Nam hic casus nullibi excipitur in Jure, nec a Doctoribus: *Ubi autem lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*; & tum valet ratio prohibitionis, nempe quies, tranquillitas Religiosorum, scandali, tentationum, & occasionum peccandi amotio. Nec tunc ingressus magis licitus est quam cum Monasterii janua casu aliquo aperta est.

Ingressus tamen in Religiosorum domos licitus est, 1. Omnibus mulieribus caussa processionis, & sepulturæ, ut declaravit idem Pius V. eadem const. Non tamen eis tunc licet alia loca, ne hortum quidem, ingredi. 2. Imperatricibus, & Reginis, earumque filiabus cum suo comitatu: nam in prohibitione generali non fit earum expressa & specifica mentio. Idem est de supremis Ducissis ob eamdem rationem; nam in sua ditione sunt tamquam Reginæ, & eadem auctoritate pollent; quod etiam patet ex consuetudine tacite a prælatis Ecclesiæ approbata. Sed aliæ mulieres quæ eas comitantur, non debent ab iis discedere. 3. Fundatricibus, ex declaratione a Sacra Cardinal. Congreg. facta pro Minimorum ordine: quæ etiam valet pro aliis Religiosis, saltem quorum regula eas excipit, vel qui aliorum ordinum privilegia participant.

✠ Auctoris nostri opinio communis erat dum ipse scripsit; sed S. M. Bened. XIV. Pontificatus sui anno II. die 3. Januarii 1743. Constit. quæ incipit *Regularis Disciplinæ*, inter abusus recenset, ac improbat Mulierum ingressum in Monasteria Virorum, etiam in publicis Supplicationibus, aliisque ab Auctore relatis casibus. *Quoniam*, inquit, *sicut dolentes accepimus, alii quidem Apostolicas leges, ac præcepta hujusmodi vel ausu temerario parvipendentes; vel ad eorum arbitrium interpetrantes; Feminis quibuscumque aditum, ingressum tam manifeste, ac tanta sollemnitate vetitum permittunt: alii vero privilegia, indulta, prærogativas, facultates, licentias, & alia quocumque pacto excogitatas concessiones sibi sive a jure, sive ab homine factas, & impertitas, seu facta, & impartita, ac quorumcumque munerum, dignitatum, ac præeminentiarum ratione debitas, seu debita arrogantes, prætendentes, obtendentesque, feminas quaslibet intra Monasteriorum Claustra, Septa, Cœnacula, Cubicula, aliasque officinas aut admitti, ac recipi sinunt, mandantque, aut una secum ducunt: alii denique sub pietatis ac religionis prætextu, cum Supplicationes, sive cum Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, sive cum Sacris Sanctorum, Sanctarumque Reliquiis, Statutis, & Imaginibus per Claustra, Septa, & alia Monasteriorum loca de more, ut asserunt, habentur, sine ullo prorsus discrimine masculos, & feminas supplicationes hujusmodi per eadem loca sequi, & comitari licitum, quinimmo, ut indulgentias lucrari valeant, necessarium esse ostendunt.*

Itaque primo hæc omnia abolere, ac improbare constituit.

Secundo. Abolet, & revocat quascumque facultates, licentias, & quocumque alio pacto nuncupatas concessiones, factas sive per S. R. E. Cardinales, sive per Cardinalium Congregationes, sive per Legatos a Latere, vel Apostolicos Nuncios, *quocumque modo, ac tenore, & sub quibuscumque verborum formis expressas.*

Tertio: Censuris subjectos esse declarat, qui iis facultatibus uti velint.

Quarto: Denique præservat privilegia a S. Sede legitime concessa Patronis, Fundatoribus, insignibusque Monasteriorum Benefactoribus. *Dummodo concessiones hujusmodi per Apostolicas in simili forma brevis, vel sub Plumbo desuper expeditas litteras dumtaxat, & non aliter omnino factas, & impertitas fuisse prius Ordinariis locorum Antistibus, vel Præsulibus, per legitima, & authentica documenta constare fecerint, & dummodo nec vagandi, nec otiandi, nec comedendi, cænandique, nec per ambulacra, cubicula, cænacula, aliaque loca, & officinas discurrendi caussa, sed ad Ecclesias accedendi, vel Missas audiendi aliaque erga Deum pietatis officia, & opera exercendi studio ingrediantur, & dummodo de earum adventu, & ingressu interdiu, & opportune faciendo, Superiores pro tempore certiores fiant, ad hoc ut absque fratrum incommodo, & offensione, recto tramite ad Ecclesias pergatur, & alia de jure servanda serventur.* ✠

Quæst. XII. *An licitus est ingressus in monasteria Monialium?*

Resp. Omnibus cum viris tum feminis sub excommunicatione ipso facto contracta prohibitus est sine licentia Episcopi, vel Superioris, ex Conc. Triden. sess. 25. c. 1. ubi ait: *Ingredi intra septa monasterii* (sanctimonialium) *nemini liceat, cujusque generis, aut conditionis sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi vel Superioris licentia, in scriptis obtenta, sub excommunicationis pæna, ipso facto incurrenda. Dare autem tantum Episcopus, vel Superior licentiam debet in casibus necessariis: neque alius ullo*

modo [illegible] vigore [illegible]cunque facultatis, vel induti [illegible]tenus concessi, vel imposterum concedendi. Hoc decretum in Gallia usu receptum est; Gregorius autem XIII. constit. an. 1575. edita, quæ incipit, *Ubi gratiæ*, postquam revocavit licentias omnes ingrediendi monasteria, & domos Religiosorum ac Sanctimonialum quibusvis etiam Ducissis concessas, prohibet sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda omnibus, & quibuscumque personis ecclesiasticis & sæcularibus, & regularibus, ne nisi casibus necessariis, & cum licentia Episcopi vel superioris monasteria Monialium ingrediantur; & simul ipsis Monialibus sub eadem pœna vetat, ne ullam personam aliter admittere præsumant, non obstantibus quibuscumque constitutionibus, statutis, consuetudinibus, & privilegiis &c. (1)

Quæst. XIII. *Ad quid tenetur, qui vovit Religionem?*

Resp. 1. Qui vovit Religionem in genere seu indeterminate, tenetur ingredi aliquam in qua vigeat disciplina religiosa. Si non admittatur in uno ordine, vel in probatione deprehendat hunc sibi non expedire, ex communi sententia tenetur probare alias plures Religiones suæ linguæ, quia tale votum est votum de assumenda aliqua ex omnibus Religionibus, ideoque de omnibus sub disjunctione. Sed quia tentatis pluribus diversorum ordinum, & ab ipsis repulsus, inde judicare potest, ab omnibus te esse repellendum, vel nullam tibi convenire, ideo voto satisfacis, si tot Religiones petas & experiaris, ut prudenter judicare possis ex earum repulsa vel experientia, ab aliis omnibus repellendum, vel eas tibi non expedire, quod colligitur ex caussa repulsæ & discovenientiæ, quæ sit generalis & communis omnibus aliis ordinibus.

Qui autem vovit determinate unum ordinem, si in una domo illius ordinis receptus non fuerit, tenetur tentare plures alias ejusdem ordinis, quamdiu est spes probabilis admissionis. Si vero domum particularem ita determinavit, ut aliam ingredi non intenderit, nequidem implicite, si ibi non recipiatur, non tenetur alias tentare, sed ab solute cessat votum. Quia non vovit dimissionem sæculi; nisi dependenter ab ingressu talis loci, & jam conditio sub qua vovit, non est in ejus potestate. Si tamen ob aliquod impedimentum temporale non fuit receptus, tenetur eo cessante se iterum offerre, quia ejus admissio videtur solum fuisse dilata ad tempus: secus, si absolute repulsus est, tali impedimento non extante: nam non intendit se ulterius obligare, si absolute repellatur, alioqui deberet semper manere incertus & suspensus.

Porro qui vovit aliquam determinatam Religionem, potest perfectiorem ingredi, quia hoc est melius. Sed qui ita vovit aliquam Religionem determinate, ut simul ingressum Religionis in genere intenderit, tenetur prius conari ut ad imittatur in illam determinatam & non admissus tenetur aliam ingredi. Quia hoc utrumque vovit: & tale votum est virtualiter duplex, alterum Religionis in genere ac vage, alterum hujus. Ergo utrumque compleri debet, quantum potest. *Ita Sanchez &c.*

Resp. 2. Qui vovit Religionem, tenentur diligenter ac serio curare ut recipiatur, eam ingredi tempore statuto, & sincere experiri tyrocinium, postea profiteri, si judicet Religionem illam sibi convenire, atque ad hunc finem adhibere media idonea, & impedimenta, quantum in se est, amovere. Nam ista omnia virtualiter & implicite vovit, & intendit se obligare ad ingressum Religionis, in ordine ad statum ipsum amplectendum, si conveniat. & alias ingressus esset vanus & inutilis, nec proinde voti materia. Quare voto non satisfacit, si ex sola animi levitate egrediatur: nam ex vi voti tenetur se probare, & de ratione probationis est, ut res probata admittatur si convenies videantur. *Ita Suarez.* Tenetur autem in his adhibere diligentiam moraliter possibilem: nam, ut ait Sanchez, obligatio Religionis est gravissima: ac proinde astringere se debet ad diligentiam humano modo possibilem, qualem postulant res arduæ & magni momenti. Quod si sua culpa effecit, tu rejiceretur, vel non reciperetur, tenetur postea serio curare ut iterum admittatur. Nam votum obligat ad non apponendum sponte sua impe-

(1) *Quoad clausuram Monialium per eundem Benedict. XIV. provisum est in Bulla* Salutare in Catholica *Bullar. Tom. I. num. 40. in qua primo confirmantur Constitutiones omnes antecedentium Pontificum sub pænis in illis contentis; deinde revocantur facultates omnes dispensandi quoad hunc ingressum, cuicunque, & pro quocunque concessæ, & transgressores subjiciuntur iisdem pœnis, quibus subjacent violatores clausuræ Monialum: jus tamen suum conceditur, quoad dispensationes Ordinariis locorum, & aliis respective superioribus, qui jus obtinent dispensandi in casibus necessariis, & servatis de jure servandis: Moniales post professionem neque etiam ad breve tempus exire permittuntur e Monasterio, nisi ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbanda: causæ autem sunt ex Extrav. Pii V. incip.* Decori *&c. incendium, Lepra, & Epidemia*, Instit. Eccl. 85. §. 14.

In Consecratione tamen ex præscripto Pontificalis Romani exire debent ex clausura, & ingredi in Ecclesiam senioribus Matronis eas comitantibus, & statim ad clausuram redire, Ibid. §. 30.

Denique occasione consecrationis earumdem Monialium, non licet Episcopo ingredi in clausuram, nec multo magis licet id agere Magistro cæremoniarum, & consanguineis consecrandarum Virginum. Ita ex eodem Decreto §. 21.

Violantes clausuram Monialium ad malum finem, non tamen prætextu facultatum obtentarum, non evitant excommunicationem reservatam Pontifici, quam etiam incurrunt admittentes hujusmodi violatores, neque excusantur ex contraria consuetudine etiam post Concilium introducta. Ita ex alio Decreto Sac. Cong. Ibid. §. 21.

Educandas puellas & *famulas in clausuram monialium introduci quacunque ex causa vetat Pontifex sine authentica Apostolicæ Sedis licentia toties quoties impetranda, & prævio examine Ordinariorum loci ubi sita sunt Monasteria super moribus, fama, habilitate, necessitate ipsarum educandarum seu famularum. Ita in literis ad* Episcopum Portugallensem *Bull. Tom. II. n.* 26.

pedimentum executioni ejus, alioqui esset inane & illusorium. Si vero intra probationis annum bona fide factæ, judicet ex caussa sufficienti sibi non expedire statum illum, potest relinquere. Quia jure communi concessus est annus probationis in favorem tum Religionis, tum etiam ingredientis, ut post sufficiens experimentum possit libere eligere quod sibi magis expedire judicaverit. Vovens autem Religionem non renuntiat huic favori, sed censetur velle ingredi secundum jus commune & usum ordinarium.

Qui vero vovit etiam profiteri, tenetur profiteri & perseverare, etiamsi ea vitæ norma ei incommoda & difficilis appareat. *Ita Azor, Lessius, Layman & alii multi*. Nam is vovit absolute, & se obligavit ad profitendum, si judicaretur idoneus, & ratio vivendi esset tolerabilis; plus enim vovit, quam qui vovit solum ingressum, ut constat ex S. Th. 2. 2. qu. ult. art. 4. & ex communi sensu ac usu. Unde non ei licet egredi, nisi ineptus sit, vel difficultas tanta sit, ut periculum peccandi vel impediendi majus bonum inducat.

Resp. 3. Qui vovit Religionem non præfinito tempore, tenetur statim eam ingredi & supradicta præstare. Quia dilatio minuit rem promissam, nempe obsequium Dei: nam quo plus differt, eo minus reddit Deo, cujus obsequio promisit se totum vitæ suæ tempus daturum in Religione, si hæc ei conveniat. *Ita Sanchez, Delugo, & alii*.

CAPUT III.

De Obligationibus Conjugum.

Quæst. I. *Quænam sunt obligationes Conjugum inter se?*

Resp. Ex communi omnium sententia tenentur, 1. Simul cohabitare & convivere: ex Gen. 2. Matt. 19. *Dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una*. Et 1. Cor. 7. *Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere* (sine justa caussa) *quod si* (etiam ex justa caussa) *discesserit, manere innuptam aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat*. Nam hanc cohabitionem non solum quoad tectum, sed etiam in convictu & ceteris exigunt natura contractus matrimonii, vinculum ac debitum conjugale, prolis susceptio ac conveniens educatio, & mutua obsequia præstanda. Licet tamen viro ob justam caussam sine facultate uxoris ad breve tempus discedere, non vice versa; imo diu abesse licet viro, si res familiaris, vel obsequium principis id exigat. Alias non licet, ex c. 1. de conjug. lepros. *Cum vir & uxor una caro fiat, non debet alter sine altero esse diutius*. Habitationis autem electio ad virum pertinet, cum sit mulieris caput, ex 1. Cor. 11. unde uxor tenetur maritum sequi, cap. *Unaquæque* 13. qu. 2. nisi obstet grave periculum corporis vel animæ, vel speciale pactum antecedens: nam præceptum naturale vitandi peccatum & tuendi vitam prævalet.

2. Debent sibi mutuum amorem caritatis specialem. Nam sunt specialiter mutuo conjuncti, tum per contractum insolubilem; tum etiam per Sacramentum, quod est signum unionis Christi cum Ecclesia, quam inter se imitari debent. Uxor autem (1) debet insuper marito honorem, obsequium, & in iis quæ ad gubernationem domus, filiorum educationem, & bonos mores spectant, obedientiam. Ita tenetur domus curam habere, ad *Tit*. 2. & viro opportune & sufficienter necessaria subministrare.

Vir vero uxori debet regimen, curam, tutelam, sustentationem, & correctionem rationabilem; nam vir est caput & superior uxoris. Quamvis autem, ex S. Antonino, & S. Th. in 4. dist. 35. art. 2. ad 1. maritus possit aliquando uxorem verberare moderate ad ejus correctionem ob gravem culpam, si ejus emendatio id exigat; tamen in praxi uxoris verberatio raro moderate & utiliter fit. Certe extra hanc exigentiam non licet verberare uxorem, nec verbis contumeliosis afficere: nam ipsi debetur honor & amor; cum uxor sit commembrum viri, principium familiæ, licet subordinatum, & socia atque adjutrix domesticæ administrationis. Hæc officia mutua tradit Apost. Ephes. 5. *Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino, quoniam vir est caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesia .... Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam .... Unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat: uxor autem timeat virum suum*, Et ad Tit. 2. *Viros suos ament, prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris suis*.

Tenetur etiam vir uxorem alere, ac sustentare convenienter suo statui pro suis facultatibus; idque tum ex conjugalis vinculi & amoris debito; tum ex officio capitis familiæ, cujus primum membrum est uxor; tum ex justitia: nam ideo ab ea accipit dotem, & bonorum administrationem obtinet, ut matrimonii onera sustineat, uxorem, & familiam sustentet, l. 20. Cod. *de jure dotium*. Quod si dotem non exegit, tenetur adhuc uxorem alere, quia juri suo cessit, & est semper ejus caput, habetque ejus operas sibi obligatas. Ideoque vir tenetur diligentiam & laborem saltem mediocrem adhibere ad bona acquirenda & conservanda, ut possit uxorem & familiam convenienter statui suo sustentare.

Hinc graviter peccat uterque conjux, si rixas, odium, dissensiones excitet vel foveat; si pacem & societatem conjugalem turbet; si alterum contumeliis afficiat, si ad iram gravem vel aliud grave peccatum incitet, aut ei peccandi occasionem præbeat, si sine sufficientibus indiciis male judicet de alterius continentia, si rem familiarem non curet, si bona dilapidet &c.

(1) *Quæ ab uxore sunt præstanda, ut numeris omnibus absoluta materfamilias evadat, continentur in* quinque *illis monitis, quæ Progenitores Saræ, antequam Tobiæ juniori nuptum daretur, eidem sollicite instillarunt, scilicet* (*Tob. c. 10. vers. 13.*) monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & seipsam irreprehensibilem exhibere. *Quæ quidem singula inviolate ab ipsa Sara deinceps servata fuisse* (*tametsi probe sciret, se unicam esse filiam, hæredem substantiæ opulentissimæ*) *nullum dubium. Quinimo eadem Divina Scriptura testatur* (*c. ult. vers. 13.*) quod & omnis generatio ejus in bona vita, & sancta conversatione permansit. *Quales autem viros filiabus suis quærere debeant Parentes, Joan. Chrysost.* (*hom. 12. in c. 4. ad Coloss.*) *pulcre declarat*.

Speciatim autem uxor graviter peccat, si viro in re gravi ad bonos mores, vel ad familiæ bonum & domus gubernationem spectante, non obediat, cum in his sit viro subjecta; si imperium sibi vindicet: nam alienam potestatem sibi usurpare nefas & iniquum est, si quid notabile ex bonis communibus impendat, vel alienet contra voluntatem rationabilem mariti, & consuetudinem legitimam feminarum similis status; si domus curam negligat; si virum inopem non alat cum potest: nam uxor dives virum inopem sustentare, & casus ejus fortuitos ferre debet, ex l. 22. ff. *Soluto Matrim*. hoc enim exigit specialis amor conjugalis, quem ei debet.

3. Conjuges debent sibi mutuo fidem conjugalem in ordine ad copulam conjugalem, & omnem actum venereum, qui ex se ad illam refertur ac tendit; ita ut in illis quivis actus venereus cum aliena persona, vel circa alienam, ut copula, tactus, oscula, vel horum desiderium, delectatio venerea, pollutio voluntaria, & omnia peccata luxuriæ, preter malitiam luxuriæ propriam, contineat injustitiam mortalem ratione conjugii. Nam ex 1. Corint. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: Similiter autem vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*. Ergo uterque conjux solus habet dominium integrum corporis alterius quoad copulam, ideoque & ad omnes actus ad illam ordinatos; & obligatur ad abstinendum ab omni actu venereo cum alio, eo quod de se ad copulam & adulterium referatur, ut recte docet Sanchez. Quare conjugi fit injuria, si aliquis actus venereus exerceatur erga alteram personam, vel optetur.

4. Tenetur uterque reddere debitum conjugale, hoc est, corpus suum ad copulam conjugalem dare alteri rationabiliter petenti, ex 1. Cor. 7. *Uxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi*. Et quoad hoc uterque habet æquale jus. Nam ex vi contractus matrimonii vir & femina transferunt in se mutuo potestatem corporum in ordine ad copulam; & sic uterque habet jus in corpus alterius ad copulam. Hæc obligatio est sub mortali, cum sit justitiæ, & in re gravi. Præterea ex debiti denegatione alter conjux conjicitur in periculum pollutionis & incontinentiæ. Unde est mortale vel semel sine justa caussa debitum negare illud serio, instanter & rationabiliter petenti, vel si sit periculum incontinentiæ. Non est tamen mortale denegare, si compars remisse petat, & dilationem facile concedat citra periculum incontinentiæ, cum tunc non graviter exigatur: imo nec veniale, si petens non sit sui compos, ut in ebrietate vel amentia, quia in illa petitio non est actus humanus: item quoties petens non est rationabiliter invitus, quod patet in aliis debitis, ut si reddi nequeat debitum sine notabili detrimento sanitatis, & periculo morbi; si nimis sæpe petatur, aut tempore fluxus menstrui, graviditatis, puerperii, citra periculum incontinentiæ. Nam conjuges non tradunt sibi invicem potestatem suorum corporum nisi ad usum rationabilem, & salva personæ incolumitate, cui respectus ordo naturæ prius consuli exigit, quam generationi prolis.

Item conjux non tenetur debitum reddere si compars adulterium commiserit: quia ob tale crimen & fidem violatam amisit jus exigendi. Hæc tamen potest petere debitum tam quam licitum & benevole concedendum, non exigendo tamquam debitum, quamdiu compars ignorat vel dissimulat: quia non tenetur crimen suum prodere, nec pœnam hanc in se exequi, donec ei a conjuge innocente imponatur. Quod si uterque conjux adulterium commiserit, utrique licet debitum petere & reddere, eo quod *comparia crimina compensatione mutua deleantur*, cap. ult. de adult.

Porro non licet debitum denegare ob devotionem, vel communionem intentam, si absolute exigatur, vel periculum sit incontinentiæ, dissensionum &c. Neque ob paupertatem seu metum impotentiæ sustentandi prolem numerosam; nam debent in Dei providentia confidere. Tamen S. Antoninus censet licere conjugibus mutuo consensu abstinere a copula ad vitandam filiorum multitudinem, modo absit periculum incontinentiæ. At mulieri non licet denegare debitum ob incommoda & molestias, quas gravidæ experiuntur, vel ob difficultatem ordinariam partus; nam nubendo talibus pœnis a Deo Evæ & aliis mulieribus impositis sponte se subjecit.

S. Carolus monet conjuges, ut in magnis anni sollemnitatibus, diebus dominicis, diebus jejuniorum, & certo tempore orationi destinato, & quibus diebus Eucharistiam percepturi sunt, sumpserintve, ab usu matrimonii quantum possunt, communi consensu abstineant, idque conformiter multis canonibus antiquis.

Quæst. II. *Quibus casibus non licet debitum petere?*

Resp. 1. Ex communi sententia sub mortali non licet conjugi, 1. Qui vovit castitatem sive ante, sive post matrimonium, cap. 3. *de convers. conjug*. Nam tenetur servare votum quantum potest, abstinendo ab omni actu venereo non debito ex justitia. Votum enim illud includit obligationem præcepti negativi pro omni tempore obligantis, cum sit promissio abstinendi ab omni actu venereo. Unde nec ei licet inchoare actus ordinatos ad copulam. Tenetur tamen reddere petenti, utpote habenti jus exigendi, nisi votum emissum sit cum consensu compartis, quæ juri suo cesserit: quo casu neutri licet petere nec reddere. Qui vero post matrimonium consummatum vovit religionem aut ordines sacros, potest petere & reddere debitum. Quia per hoc votum contraxit solum obligationem suscipiendi religionem, vel ordines, si supervixerit; sed statim post mortem conjugis tenetur votum implere.

2. Qui tempore matrimonii culpabiliter cognovit personam consanguineam compartis in primo vel secundo gradu. Nam Ecclesia id graviter vetat ob affinitatem contractam cum conjuge per incestum, cap. 1. & 10. *de eo qui cognovit*, & donec acceperit dispensationem, quam dare potest Episcopus, & Regulares habentes privilegium. Comparti tamen innocenti reddere tenetur, *cum suo jure non debeat sine sua culpa privari*, cap. 6. eod. tit. Secus, si compars cum consanguinea hanc affinitatem etiam contraxerit: nam tunc neutri licet petere & reddere debitum, quia cum uterque sit suo jure privatus, redditio

ditio esset incestuosa & illicita, nec hæc permittitur, nisi ob jus conjugis innocentis.

3. Qui extra casum necessitatis prolem suam legitimam baptizat, aut in Baptismo vel Confirmatione tenet. Quia contraxit spiritualem cognationem, quæ tum impedit petitionem debiti, ut colligitur ex Rituali Romano: nam id quod dirimit matrimonium contrahendum, si superveniat matrimonio contracto impedit petitionem debiti, ut constat ex communi consensu Doctorum: Secus, si in casu necessitatis (1) baptizavit, ex cap. *Ad limina* qu. 1. Nam quod quis obligationi suæ satisfecerit, non debet privari jure suo.

4. Qui contraxit cum dubio de valore matrimonii, donec dubium prudenter deposuerit. Tenetur tamen reddere comparti, quæ bona fide contraxit, & 2. *de secund. nupt.* Quod si uterque cum tali dubio contraxerit, neutri licet debitum petere vel reddere quia manente tali dubio exponeret se periculo fornicandi, & abstinendo nullum periculum peccandi adeunt. Item qui post matrimonium bona fide contractum incipit dubitare de ejus valore, tenetur de veritate diligenter exquirere, & durante dubio non potest debitum petere, ne ultro se exponat periculo fornicandi: tenetur tamen reddere cap. 44. *de sent. excomm.* Nam debet vitare periculum violandi jus alterius, imo certam injuriam, quæ fieret privando possessorem bonæ fidei sua possessione absque sufficienti probatione. Qui vero moraliter certus est de nullitate matrimonii nec potest debitum petere, nec reddere etiam ignoranti, *ibid.* nam scienter fornicaretur: copula enim cum non conjuge est saltem fornicatio unde debet potius mortem oppetere.

Resp. 2. Secundum multos saltem veniale est petere debitum, 1. Tempore fluxus menstrui, ex S. Greg. cap. *Ad ejus*, dist. 5. S. Hieron. in c. 18. Ezechiel & S. August. qu. 64. in Levit. & lib. 3. contra Julian. c. 11. ibi: *Talis pudicitia* (conjugalis) *nec menstruatis, nec gravidis utitur feminis, nec ejus ætatis, quæ certum est eas jam concipere non valere*. Nam hic concubitus est indecens, & minus congruit generationi ac bono prolis; imo ex S. Th. in 4. dist. 32. art. 2. proli sæpe noxius, ob indispositionem mulieris ad concipiendam prolem. Hinc aliqui putant esse mortale, quia putant talem copulam solere multum nocere proli. Sed S. Antoninus negat esse mortale. Et S. Thom. art. cit. dicit, tunc debere reddi petenti, si monitioni non acquiescat. Quod si fluxus esset quasi perpetuus & nimis diuturnus juxta S. Thom. ibid. S. Antoninum, & alios licet debitum petere.

2. Tempore graviditatis, etiam citra periculum abortus: nam hoc tempus non congruit, cum tunc concipi fœtus nequeat. Unde S. August. lib. de bono conjug. c. 9. ait: *Sunt viri usque adeo incontinentes ut conjugibus nec gravidis parcant*.

3. Tempore puerperii, tum ob mulieris indispositionem, tum ob nocumentum prolis jam natæ, si a matre alatur, vel ejus quæ nasci posset, vel etiam ipsius matris; nam juxta Medicos inde imminent uxori incommoda non levia Unde S. Greg. cap. *Ad ejus* cit. ait; *Nisi purgationis tempus prius transierit, viris suis non debent admisceri*.

4. Diebus dominicis, ac festis (1), nisi rationabilis caussa id exigat. Quia cum talis actus propter carnalem delectationem admixtam, animam absorbeat & valde deprimat, multumque mentem distrahat, hominem reddit ineptum ad spiritualia, quibus præcipue diebus illis vacandum est, Ita S. Tho. Suppl. qu. 66. art. 5. S. Bonav. Tolet. &c. Unde (ut ait Suarez) est opus incongruum pro tali tempore, & in eo tunc exercitio fine justa caussa cohonestante apparet aliqua inordinatio contra ordinem, quem dicta prudentia, postularque temperantiæ ac religionis virtus, apponendo sibi & conjugi impedimentum tantæ distractionis & hebetudinis ad Deo, prout oportet, tali tempore vacandum. Prudentia autem in omni opere requirit congruitatem temporis; & omnis actus qui non fit omnibus debitis circumstantiis est

(1) *Hæc doctrina valet tantummodo, ubi proles baptizanda ex* legitimo *concubitu conjugali fuit suscepta. Nam si proles foret spuria, tum ex baptismo etiam in necessitate administrato oritur cognatio spiritualis, petitionem aut exactionem matrimonialis debiti prohibens. Rationem disparitatis manifestam assignat Fagnanus* (*N. 8. Com. in cap.* 2. Si vir, *tit.* 11. *de Cognat. Spirit. lib.* 4. *Decr.*) *ubi Decretalem Alex. III. statuentis, quod*, si vir vel mulier scienter, vel ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere, *sic exponit*: Dicendum est, illum textum procedere in legitimis conjugibus. Cum enim in casu necessitatis pater ex debito justitiæ teneatur proprium filium baptizare, iniquum esset, ut eam ob caussam privaretur jure exigendi debitum a legitima uxore: atque ita contrahitur quidem etiam in eo casu cognatio spiritualis, non tamen talis, quæ ullum afferat præjudicium matrimonio jam rite contracto. At secus est, in concubina; quia cum illius commercium sit jure prohibitum, pater suscipiendo proprium filium contrahit talem cognationem cum concubina, quæ impedit matrimonium contrahendum, & dirimit post contractum.

(1) *Quod attinet ad circumstantiam diei festi relate ad opus conjugale, expendantur quæ scripsit Benedictus XIV.* (*lib.* 5. de Syn. *cap.* 1. *n.* 8.) Olim in sollemnioribus festivitatibus, ac jejunii diebus, quibus peculiariter erat orationi vacandum, vetitum fuisse conjugibus matrimonii usum, ex pluribus colligitur Ecclesiæ sanctionibus collectis a Gratiano caus. 33. qu. 4. ..... Hæc fortasse, aliaque hujus generis multa, *scilicet prisca Ecclesiastica statuta*, ignota fuerunt nonnullis Theologis Moralibus, qui antiquam disciplinam ex hodierna metientes (quod sæpe ab iisdem fieri notavit Card. Bona rerum liturg. lib. 1. cap. 18. n. 1.) non dubitarunt affirmare, nunquam ab Ecclesia fuisse usum conjugii certis diebus intedictum: cum potius afferere debuerint, nunc intra meri consilii limites contineri, quod olim severa lege erat prohibitum; sicuti feite ponderat Catalanus, in Com. ad Pont. Rom. Tom. 3. tit. de ordine ad Synodum §. 22. *Habent hic quod discant tum severioris, tum mitioris Ethices sectatores*.

est malus, quippe bonum ex integra caussa, malum ex quovis defectu. Hinc illud Eccl. 3. *Omnia tempus habent . . . Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus*.

Porro fatentur licite debitum reddi posse in his casibus, si petens monitioni non acquiescat. Immo peritio videtur posse excusari a culpa per grave periculum incontinentiæ, quod vix aliter amoveri posset.

Quæst. III. *Quibus casibus non licet debitum reddere petenti?*

Resp. 1. Est mortale reddere debitum, quoties est mortale petere, ob circumstantiam se tenentem ex parte copulæ, quæ ob eam fiat illicita; ut si petatur in loco sacro vel publico, vel cum periculo abortus, aut effusionis extra vas naturale, vel gravis detrimenti prolis, vel mortis alterutrius conjugis &c. *Sanchez*, & *alii*. Quia tunc est cooperatio formalis ad actum graviter illicitum; & prava ista circumstantia actus afficit peritionem ac redditionem.

Resp. 2. Quando petere est mortale ob circumstantiam personalem petentis, ut si habeant votum castitatis, juxta S. Antoninum & alios multos, si petens averti nequeat, compars tenetur reddere. Quia cum actus ille de se sit licitus, petens retinet jus suum; nec reddens cooperatur petitioni, sed ea supposita cooperatur copulæ, quæ licita est ex parte reddentis, & a se debita. Alii vero cum Rich. Comitulo &c. docent, tunc non licere reddere: quia petens hic & nunc non potest talem actum licite facere & per votum amisit usum sui juris; cum non possit habere jus ad peccandum; ergo non licet ei cooperari. Suadent autem ut compars, quæ non vocavit, petat dum prævidet a vovente petendum, & tum utrique licita est copula. Si vovens prævenerit, alter dicat petenti: volo ergo ut tu mihi reddas. Quod si petens contraxit affiniratem cum conjuge per incestum ipsi notum, non licet debitum reddere, quia potest ei juste negari, cum jus petendi amiserit: unde reddere esset moraliter cooperari ejus peccato.

Si vero usus conjugii sit solum venialis ex parte petentis, ut si petat ob voluptatem, reddi debet graviter exigenti, ne petens exponatur periculo gravius peccandi, & detur occasio rixarum, odii &c. nec tunc censetur moraliter cooperari culpæ alterius: quia copula potest ab altero peti, & hic & nunc licite exerceri, estque gravis caussa reddendi. Si autem peteret situ vel modo non consueto & venialiter malo, juxta multos potest & debet reddi, si non possit petens adduci ad aliter coeundum, & sit periculum ne gravius peccet si denegetur: juxta alios non tenetur reddere, quia non petit modo debito & naturali, nec habet jus ad copulam tali modo exercendam.

Quæst. IV. *An aliquando conjuges tenentur petere debitum?*

Resp. Non tenentur per se loquendo: quia nemo per se loquendo tenetur uti jure suo quod pro se introductum est, *cum liberum sit unicuique suo juri renuntiare* cap. 6. de privil. At tenentur per accidens, 1. Si alter præsertim uxor, ex signis vel ex dispositione videatur cupere hoc remedium, licet ex verecundia taceat, S. Thom. in 4. dist. 32. art. 2. nam tunc potius debitum redditur petenti implicite seu interpretative. 2. Si aliquo sit periculum incontinentiæ in comparte; nam quisque tenetur ex caritate impedire peccatum proximi, cum facile potest. 3. Si id necessarium sit ad fovendum amorem mutuum. Si prolis procreatio necessaria sit ad avertendum grave damnum, præsertim religionis vel reip.

Quæst. V. *An liceat exigere usum conjugii præcise ad vitandam in se incontinentiam, ut pollutionem, adulterium: quamvis nulla sit spes prolis gignendæ?*

Resp. Juxta multos licet, quia 1. Matrimonium secundarium institutum est in remedium concupiscentiæ, ex 1. Cor. 7. *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat . . . & iterum revertimini in ipsum, ne tentet vos Satanas, propter incontinentiam vestram*. 2. Licite & approbante Ecclesia contrahunt senes, quibus ob senium nulla est spes suscipiendæ prolis. 3. Sicut est actus licitus & caritatis exigere debitum ad impediendam incontinentiam compartis, ita & ad eam in se vitandam; cum ordo caritatis postulet, ut in iisdem circumstantiis prius nostro, quam proximi bono spirituali, immo & temporali necessario consulamus. 4. S. Antonin. 3. part. tit. 1. c. 20. §. 5. ait: *Tunc est veniale petere ubi non speratur proles: immo nec veniale, si fiat propter vitandam fornicationem in se vel in alio. Et in hoc concordant Doctores*. 5. Catheciismus Romanus Conc. Trid. p. 2. de matrim. n. 13. exponens, *quibus de caussis vir & mulier conjungi debent?* sic ait: *Prima ratio est hæc ipsa diversi sexus natura instinctu expedita Societas, mutui auxilii spe conciliata . . . altera est procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut bonorum & divitiarum hæredes relinquantur, quam ut veræ fidei & Religionis cultores educentur . . . Tertia est, quæ post primi parentis lapsum ad alias caussas accessit, ut scilicet, qui sibi suæ imbecillitatis conscius est, nec carnis pugnam vult ferre, matrimonii remedio ad vitanda libidinis peccata utatur. De quo Apostolus scribit*, 1. Cor. 7. *propter fornicationem &c. Hæ igitur sunt caussæ, quarum aliquam sibi proponere quisque debet, qui pie & religiose nuptias velit contrahere*.

Secundum alios est culpa venialis: Probant 1. ex S. Aug. Enchir. cap. 78. & l. de bono conjug. c. 7. ibi: *Reddere debitum conjugale nullius est criminis: exigere autem ultra generandi necessitatem, culpæ venialis*. Ex S. Greg. l. 32. moral. cap. 17. *Tunc solum conjuges in admixtione sine culpa sunt, cum non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscentur*. Et ex S. Thom. in 4. dist. 32. q. 2. art. 2. *Duobus solis modis conjuges absque omni peccato conveniunt, scilicet caussa prolis procreandæ, & debiti reddendi. Alias autem semper est ibi peccatum, ad minus veniale*. Et ad 2. *Si aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem in conjuge, non est aliquod peccatum, quia hoc est quædam redditio debiti, quod ad bonum fidei pertinet. Sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas, & secundum hoc peccatum veniale: nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum induigentiam, quæ est de peccatis venialibus*.

Sed respondent prioris sententiæ patroni, Patres solum intendere, quod, cum actus conjugalis non propter generationem prolis exercetur, plerumque fit ve-

veniale peccatum, quia plerumque & ordinarie sub prætextu vitandæ incontinentiæ voluptas carnalis intenditur tamquam finis actus, quod illicitum est. Cum autem aliquid sæpe & ordinarie fit, de illo simpliciter & sine restrictione loqui solent homines.

Sanchez cum aliis censet, tunc solum debiti petitionem ad vitandam incontinentiam carere culpa, cum aliis adhibitis mediis, præsertim oratione, stimuli carnis sedari nequeunt; ita ut non voluptas, sed sola periculi peccandi vitatio intendatur; addituque semper esse veniale primario intendere vitationem incontinentiæ, non prolis generationem, ubi spes est prolis; quia inordinatio est secundarium finem præponere primario fini, qui est prolis generatio, dum obtineri potest. At cum finis primarius impossibilis est, docet licere, cum impossibile intendi nequeat, eo omisso secundarium finem intendere, præsertim si adsit aliqua necessitas.

Quæst. VI. *An conjuges tenentur sub mortali abstinere ab usu conjugii, dum mulier hactenus mortuos edidit filios?*

Resp. Affirmat Sylvius: sed Sanchez, Sambovius & alii negant: quia felicem partum sperare possunt; cum possit contingere & aliquando contingat, ut mulier post multos abortus feliciter tandem pariat. Quare tunc debent oratione crebra, eleemosynis, & aliis operibus benedictionem Dei efflagitare, & vitare omnem intemperantiam etiam in hoc usu, & alias culpas, quæ sæpe sunt causa abortus.

Quæst. VII. *Quandonam peccant conjuges usu conjugii?*

Nota. Certum est hunc esse licitum, si fiat cum debitis circumstantiis ad procreandam prolem, per quam Deus glorificetur. Nam ob hunc finem Deus matrimonium instituit: vel etiam ad reddendum debitum; cum hæc redditio sit actus justitiæ.

Resp. 1. Secluso quovis periculo, & alia inordinatione, est semper venialis culpa, si exerceatur ob solam voluptatem. *Est communis sententia.* Prob. 1. S. August. l. 1. de nupt. c. 15. *Carnis concumbendo appetere voluptatem, sed non præter conjugium, venialem habet culpam.* 2. Innocentius XI. oppositum damnavit. 3. Homo semper tenetur agere propter finem honestum, utpote solum consentaneum naturæ suæ rationali. 4. Est debiti ordinis eversio quærere actum propter delectationem, cum delectatio sit propter ipsum actum; idque præsertim in actu conjugali, qui ex se ad prolis generationem ordinatur.

Resp. 2. Peccant mortaliter, 1. Si habeant copulam extra vas debitum, ac cum effusione seminis extra illud: nam hoc adversatur fini naturali seminis & copulæ, qui est prolis generatio, ideoque bono speciei. *Ab ea vero parte corporis, quæ non ad generandum est instituta, si & conjuge quisque utatur, contra naturam est & flagitiosum.* Ita S. August. l. 2. de nuptiis & concup. c. 20. Immo iste abusus, *qui est contra naturam, execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius in uxore*, ait S. Aug. l. de bono conjug. c. 11. quia adversatur etiam bono fidei conjugalis, cui cedere conjuges nequeunt. Nam uterque conjux tenetur servare alteri corpus tuum caste: nec habet jus in corpus alterius, nisi ad copulam naturalem generationi aptam. Item si habeant copulam extra vas debitum, etiam sine animo ibi consummandi, sed se excitandi ad consummandum in vase debito: nam tunc est actus sodomiticus, & sodomia inchoata: ille enim actus ex se ordinatur ad effusionem seminis extra vas. *Sanch. & alii.* 2. Si servato vase debito non serveturnaturalis finis, cum periculo effusionis seminis extra vas. Quod si secluso tali periculo non serveturfine necessitate, ut dum vir ob majorem voluptatem accedit a tergo, vel succumbit, juxta multos est solum veniale, quamvis grave & graviter incrependum: quia est abusus, ac naturalis ordinis eversio in solo modo accidentali, cum non impediatur generatio: & inordinate quærere voluptatem intra matrimonii usum sit solum veniale, modo in ea non ponatur finis ultimus, cum tunc non sit gravis inordinatio. Sed (ut notat S. Th.) etsi hoc non sit mortale ex parte actus, est tamen signum concupiscentiæ mortalis, cui non sufficiunt modi ordinarii. Ex eodem autem S. Doctore nulla erit culpa citra periculum effusionis, quando corporis dispositio alium situm non patitur. 3. Si actus valde turpes & graviter repugnantes honestati naturali exerceant, eos præsertim, qui per se ordinantur ad copulam in vase indebito, funtque ejus inchoatio, ideoque mortales. 4. Si impediant generationem, vel conceptum prolem extinguant. 5. Qui de industria actum conjugalem interrumpunt absque seminatione integra, ob periculum proximum pollutionis; quod tunc numquam abest saltem ab alterutro. Item juxta Navarrum, Azor. & alios contra S. Antoninum, si in coitu vir de industria non seminet, etiam consentiente uxore, quia tunc est periculum proximum pollutionis saltem in viro. Certe contra naturam est coitum sine seminatione relinquere, cum coitus conjugalis sit ordinatus a natura ad prolis generationem: unde tunc copula est illicita & inordinata. 6. Si actum illum exerceant cum periculo abortus; nam abortio est mortalis; ergo mortale est ejus periculum voluntarium: vel cum gravi nocumento prolis aut valetudinis conjugum; nam graviter tenetur vitam propriam & prolis tueri. 7. Si cum affectu adulterino ad aliam personam, quæ in ipso actu præsens repræsentetur vel operetur, vel cum affectu fornicario, seu affectu accedendi ad suam, etiamsi non esset sua: nam affectus ille mortalis est; vel cum tanto ad voluptatem affectu, ut in ea finis ultimus ponatur, ut si cum alia quam uxore æque facturus esset: ut notat S. Thomas, vel ob finem aliquem graviter malum; nam finis dat actui malitiam propriam, cum in ipso intendatur. 8. Si exerceatur coram aliis; ob grave scandalum, & turpitudinem actus taliter exerciti; vel in Ecclesia ob sacrilegium; est enim contra reverentiam Deo & loco sacro debitam, & per eum polluitur Ecclesia. 9. Mulieres quæ susceptum semen de industria ejiciunt, aut ejicere conantur, vel quæ proprium privatim fundunt: nam hoc repugnat fini seminis, qui est generatio; unde gravis est inordinatio.

Quæst. VIII. *An & qualia sunt peccata tactus, & aspectus obscœni inter conjuges?*

Resp. 1. Tactus ex se ordinati ad copulam sunt iis liciti, si sine periculo pollutionis immediate referantur ad copulam conjugalem, nec fiant propter voluptatem. Quia cum licitus sit actus consummatus, etiam liciti sunt actus prævii ex se ad illum ordinati, & licite se juvant ac excitant conjuges ad actum honestum. Si vero fiant præcise ob voluptatem majorem, quamvis ordinentur ad copulam, sunt culpa venialis: quia numquam licet agere propter voluptatem: Quod si exerceantur cum periculo proximo pollutionis, ex communi sententia sunt mortales; quia cum pollutio graviter repugnet generationi, est æque saltem illicita conjugatis ac aliis; & proinde tenentur sub mortali vitare ejus periculum proximum, & non ponere causam illius proximam. Item juxta S. Antonin. Sylvest. Comitol. & alios, sunt culpa mortalis, si exerceantur absque animo perveniendi ad copulam: quia illi actus venerei non sunt conjugibus licti, nisi quatenus ad copulam conjugalem ordinantur; ergo si ad eam non ordinentur, jam fiunt illiciti, perinde ac si inter solutos exercerentur. At juxta alios sunt solum veniales: quia, inquiunt, tales actus natura sua ordinantur ad copulam ipsis licitam, nec quidquam illis deest, nisi quod hic & nunc non referantur ad copulam; solus autem defectus debiti finis est per se loquendo solum venialis.

Certe in praxi hi actus in multis censendi sunt mortales, saltem ob periculum proximum pollutionis, quod raro abesse potest, cum ex se commotionem spirituum genitalium valde excitent.

Resp. 2. Graviter illiciti sunt etiam conjugibus actus quidam valde infames, dum scilicet intermembrum tangens & tactum fœda nimis est disproportio. Quia tales actus graviter dedecent naturam rationalem, & indicant affectum voluptatis præsumantem ac graviter inordinatum; nec conjugium potest excusare actiones, quæ ex se ad copulam conjugalem non ordinantur. Quare cum infamias illas a mortali excussisset Sanchez, id in posteriori editione retractavit. *Sciant igitur conjuges vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderii, sicut & gentes, quæ ignorant Deum.* 1. Thess. 4.

Quæst. IX. *An peccat mortaliter conjux, si in absentia compartis, secluso periculo pollutionis, capiat delectationem veneream, vel se libidinose tangat?*

Resp. Affirm. Quia tactus impudicus & delectatio venerea valde commovent spiritus genitales, eorumque motum excitant; quæ commotio spirituum genitalium ex natura sua tendit & ordinatur ad seminis effusionem, ideoque absente comparte ad pollutionem. At sicut pollutio est lethalis, ita & omnis actus voluntarius natura sua ad illam ordinatus. *Ita Navarrus, Sylvester, Azor, Vasquez, Laymann, & alii.*

Quæst. X. *Ad quid tenetur qui post votum castitatis vel religionis matrimonium sint dispensatione contraxit?*

Resp. 1. Qui post votum castitatis contrahit, peccat mortaliter, & semper tenetur abstinere a petitione debiti, & post mortem conjugis a secundis nuptiis. Est communis sententia, & usu Ecclesiæ approbata, inquit Sanchez. Quia votum obligat in his omnibus quæ alteri injuriosa non sunt, & impleri debet votum quantum potest. At juxta varios non tenetur ante consummationem amplecti statum religiosum: tum quia hoc non vovit, & est medium extraordinarium ac valde arduum: tum quia, extrav. *Antiquæ*, Joannes XXII. declarat conjugem qui ante consummationem matrimonii sine consensu uxoris sacros ordines suscepit, compellendum esse ad illud consummandum petente uxore, si ipse noluerit religionem profiteri: ergo, inquiunt, talis non obligatur ad religionem amplectendam, cum ad eam non compellatur; sed ad consummandum, licet voto castitatis obstrictus, & posset illud servare per hoc medium.

Sed alii plures cum S. Antonino, 3. part. tit. 1. cap. 17. docent talem teneri statum religionis amplecti, si aptus sit. Quia non superest ei alia via servandi votum, nisi voti dispensationem aut commutationem obtineat, vel alteri conjugi persuadeat continentiam vovere, vel cedere juri petendi debitum; quisque autem tenetur servare votum quantum potest. Quod si medium illud, quod ei superest, sit valde arduum, sibi imponat, cum sua culpa se conjecerit in necessitatem illud adhibendi ad servandum votum. Sylvius addit, quod si talis non sit idoneus ad religionem & hæc alia media adhibuit, non peccabit, nequidem prima vice, si rogatus consummet, quia ad hoc tunc tenetur.

Resp. 2. Qui post votum ingrediendi Religionem contraxit, tenetur ante consummationem ingredi. *Ita omnes.* Quia id licite adhuc potest, & ad id se voto addixit. Sed licet consummando graviter peccarit, postea tamen potest debitum non solum reddere, sed etiam petere. Quia non vovit castitatem, sed tantum ingressum aut professionem status in quo vovenda est, aut saltem non vovit nisi in religione servandam. At ex communi sententia post mortem vel adulterium conjugis tenetur religionem ingredi: nam tenetur implere obligationem, quæ tempore matrimonii fuerat solum suspensa, cum jam impleri possit; si tamen jam non fuerit aptus, petat commutationem voti.

CAPUT IV.

De Obligationibus parentum & liberorum, & aliorum superiorum ac inferiorum erga se invicem.

Quæst. I. *Quænam sunt Obligationes parentum erga liberos?*

Resp. Secundum omnes tenentur, 1. Illos alere & convenienter sustentare, hoc est victum, vestitum, habitationem, medicamenta præbere; tum ex jure canonico, c. *Si quis* dist. 30. ubi anathematizatur, qui derelinquit proprios filios, & eos non aluerit: tum ex jure civili, Cod. *de alendis liberis*, & §. *de liberis agnoscend.* tum etiam jure naturali, quamdiu liberi ibi ipsis res necessarias providere non possunt. Nam cum eis per generationem esse dederint, debent quoque illud convenienter conservare, & ad suam perfectionem ac debitum vitæ statum perducere: idque ipsa naturæ propensio ordinata satis indicat; funtque parentes administri providentiæ divinæ erga suos liberos. *Debetur liberis a parente secundum naturalis amoris affectum sustentandæ vitæ providentia sive proventus. Parentum enim est colligere sive thesaurum recondere liberis, ut præter hoc quod ad vitam illos genuerunt, etiam vivendi subsidia subministrent*, ait Basil. in Ps. 7. Unde tenentur etiam curare, ut artes statui suo congruentes discant, eisque procurare statum suæ conditioni convenientem, & natis dotem constituere, cum iis alimenta & sustentatio-